

Program
"Djeca odvojena od roditelja u Europi"
NAČELA DOBRE PRAKSE

Treće izdanje, 2004.

Program "Djeca odvojena od roditelja u Europi" je zajednička inicijativa International Save the Children Alliance in Europe¹ i Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR)². Program se temelji na komplementarnim mandatima i područjima stručnosti ove dvije organizacije.

UNHCR je odgovoran osigurati zaštitu djeci izbjeglicama i tražiteljima azila. Zadaća Međunarodnog saveza Spasite djecu jest rad na potpunom ispunjenju prava djeteta.

Djeca odvojena od roditelja jesu djeca mlađa od 18 godina koja se nalaze izvan svoje zemlje podrijetla i odvojena su od oba roditelja ili zakonskog/uobičajenog primarnog skrbnika. Cilj programa jest realizacija prava i najboljih interesa djece koja su došla ili koja su se zatekla u Europi na način da se stvori zajednička politika i obveza postupanja u skladu s dobrom praksom na nacionalnoj i europskoj razini. Kao dio ovog procesa u sklopu programa sklapaju se partnerstva s organizacijama koje rade s djecom odvojenom od roditelja u europskim zemljama i s europskim institucijama.

Ova **Načela dobre prakse** predstavljaju temelj politike i prakse za provedbu programa.

Treće izdanje - 2004.

Financijska sredstva za program osigurali su:

Save the Children, Norveška

Save the Children, Švedska

Save the Children, Danska

Save the Children, Ujedinjeno Kraljevstvo

Save the Children, Italija

Europski izbjeglički fond, Europska komisija

UNHCR

Slika na naslovnici reprodukcija je kalendara kojeg je objavila Udruga za prevenciju i volonterski rad, Ljubljana, Slovenija, a ovdje se koristi uz dopuštenje bivše predsjednice spomenute udruge, Gorane Flaker. Original je djelo djeteta izbjeglice iz Bosne, Osmana Islamovića. Sliku je nazvao - Mir i rat.

Primjerak Načela na engleskom moguće je dobiti od:

Save the Children, Rosenørns Allé 12, DK-1634 Copenhagen V, Denmark

Tel: +45 35 36 55 55, Fax: +45 35 39 11 19, E-mail: rb@redbarnet.dk

UNHCR, Policy Unit, Bureau for Europe, 94 Rue Montbrillant, CH-1202 Geneva, Switzerland

Kontakt osoba: Kirsti Floor, Tel: +41 22 739 83 80, Fax: +41 22 739 73 31/739 73 32, E-mail: FLOOR@unhcr.ch

***Načela dobre prakse također je moguće skinuti u PDF obliku sa sljedeće adrese:
www.separated-children-europe-programme.org***

---

¹ Međunarodnog europskog saveza Spasimo djecu

² United Nations High Commissioner for Refugees

SADRŽAJ

A. UVOD.....	2
1. Program "Djeca odvojena od roditelja u Europi" (SCEP)	2
2. Definicija.....	2
3. Načela dobre prakse	3
4. Kratice i akronimi u tekstu.....	3
B. OSNOVNA NAČELA.....	7
1. Najbolji interesi djeteta	7
2. Zabrana diskriminacije.....	7
3. Pravo na sudjelovanje	8
4. Poštivanje kulturnog identiteta	8
5. Prevođenje.....	9
6. Povjerljivost podataka.....	9
7. Pravo na informacije	10
8. Međuorganizacijska suradnja.....	10
9. Obuka osoblja	10
10. Trajnost rješenja.....	11
11. Pravovremenost.....	11
C. DOBRA PRAKSA.....	12
1. Pristup teritoriju zemlje.....	12
2. Djeca žrtve trgovanja ljudima	13
3. Djeca migranti odvojena od roditelja.....	14
4. Identifikacija	15
5. Traženje obitelji i uspostavljanje kontakta	15
6. Postavljanje skrbnika ili savjetnika.....	16
7. Registracija i dokumentacija	17
8. Procjena starosti	18
9. Zabrana pritvora.....	18
10. Pravo na sudjelovanje	19
11. Privremena skrb - zdravstvena zaštita, obrazovanje i osposobljavanje	20
11.1 Privremena skrb	20
11.2 Zdravstvena zaštita.....	21
11.3 Obrazovanje, jezik i osposobljavanje	22
12. Postupak odobravanja azila odnosno utvrđivanja izbjegličkog statusa	24
12.1 Minimalna procesna jamstva	25
12.2 Kriteriji za donošenje odluke o zahtjevu djeteta	26
13. Trajna ili dugoročna rješenja	28
13.1 Ostanak u zemlji prihvata/zemlji azila.....	28
13.2 Spajanje obitelji	28
13.3 Integracija	29
13.4 Posvojenje	30
13.5 Identitet i državljanstvo.....	30
13.6 Povratak u zemlju podrijetla	31
ANEKS I	33
ANEKS II.....	34
ANEKS III.....	38

A. UVOD

1. Program "Djeca odvojena od roditelja u Europi" (SCEP³)

SCEP zajednička je inicijativa Save the Children Alliance i Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR). Program se temelji na komplementarnim mandatima i područjima stručnosti ove dvije organizacije.

UNHCR je odgovoran za zaštitu djece izbjeglica i tražitelja azila. Zadaća Save the Children Alliance je rad na potpunom ostvarivanju prava djeteta.

Cilj programa jest realizacija prava i najboljih interesa djece koja su došla ili koja su se zatekla u Europi na način da se stvori zajednička politika i obveza postupanja u skladu s dobrom praksom na nacionalnoj i europskoj razini. Kao dio ovog procesa u sklopu programa sklapaju se partnerstva s organizacijama koje rade s djecom odvojenom od roditelja u europskim zemljama.

2. Definicija

"Djeca odvojena od roditelja" jesu djeca mlađa od 18 godina koja se nalaze izvan svoje zemlje podrijetla i koja su odvojena od oba roditelja ili zakonskog/uobičajenog primarnog skrbnika. Neka djeca potpuno su sama, dok druga, također obuhvaćena SCEP-om, žive s članovima proširene obitelji. Sva su ta djeca zapravo djeca odvojena od roditelja i imaju pravo na međunarodnu zaštitu temeljem cijelog niza međunarodnih i regionalnih instrumenata. Djeca odvojena od roditelja možda traže azil zbog straha od proganjanja ili nepostojanja zaštite uslijed kršenja ljudskih prava, oružanog sukoba ili nemira u zemlji podrijetla. Možda su žrtve trgovanja ljudima radi seksualnog ili drugog iskorištavanja ili su došla u Europu bježeći od krajnje neimaštine. (CRC, čl. 1 i 22; Haška konvencija za zaštitu djeteta, 1996., čl. 6; Smjernice UNHCR-a, st. 3.1; ECRE (Djeca) st. 8 i 11; Rezolucija Europske unije o maloljetnim osobama bez pratnje, čl. 1(1); Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom, čl. 2a i 3d; i Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom. čl. 14 i 19).

Program "Djeca odvojena od roditelja u Europi" koristi riječ "odvojen" umjesto "bez pratnje", jer se na taj način bolje definira osnovni problem s kojim su suočena ova djeca. Naime, s njima se ne nalaze njihovi roditelji ili zakonski skrbnik koji bi se o njima brinuo i koji bi ih štitio i zbog toga trpe u društvenom i psihološkom pogledu. Iako se čini da neka djeca odvojena od roditelja imaju "pratnju" kada dolaze u Europu, odrasle osobe koje ih prate nisu nužno sposobne ili prikladne brinuti se o djetetu.

"Međunarodna zaštita" potrebna je zbog toga što su djeca odvojena od roditelja napustila svoj dom i zemlju i došla u Europu ili njome putuju. Za rješenje njihove situacije vjerojatno će biti potrebna pomoć zemlje njihovog podrijetla i zemlje u kojoj borave. Iz tog razloga su neophodne mjere zaštite u skladu s međunarodnim pravom, nacionalnim propisima i standardima ljudskih prava.

---

³ Separated Children in Europe Programme

SCEP trenutno uključuje partnere u sljedećim europskim zemljama: Austrija, Belgija, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska, Švicarska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

3. Načela dobre prakse

Cilj Načela je na izravan način predočiti politiku i praksu koje su potrebne za provođenje mjera kojima se osigurava promicanje i zaštita prava djece odvojene od roditelja u Europi. Načela se prvenstveno rukovode Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (CRC) i dva druga dokumenta: Smjernicama UNHCR-a o politici i postupcima u radu s djecom bez pratnje koja traže azil iz veljače 1997. godine (u daljnjem tekstu: Smjernice UNHCR-a) i Stavom Europskog vijeća za izbjeglice i prognanike o djeci izbjeglicama iz studenog 1996. godine (u daljnjem tekstu: ECRE (Djeca)).

Načela se pozivaju na relevantno međunarodno i regionalno pravo, politiku i smjernice, koji su popisani u Aneksu II.

Ovo je treće izdanje Načela dobre prakse u sklopu SCEP-a. Potrebno je naglasiti da je ovo dokument koji živi i odražava dinamičan napredak u području zaštite ljudskih prava i pitanja koja se posebno odnose na djecu odvojenu od roditelja. Načela ne predstavljaju iscrpan popis standarda i dobre prakse, već okvir za postupanje i zagovaranje na temelju kojeg je moguća nadogradnja u budućnosti.

Sukladno tome u budućim revizijama Načela bit će potrebno direktnije i sveobuhvatnije obraditi nekoliko relevantnih pitanja. Ta pitanja uključuju zastupanje prava djece vojnika, zaštitu djece izložene trgovanju ljudima i promicanje socijalno-ekonomskih prava djece odvojene od roditelja, a što obuhvaća mogućnosti za stručno osposobljavanje i pronalaženje zaposlenja.

Slobodno posjetite našu web stranicu gdje se nalazi više materijala o ovim temama i zaštiti prava djece odvojene od roditelja. Također nam možete poslati Vaša mišljenja i komentare o Načelima kako bismo mogli poboljšati Načela, kao i naše zajedničke napore u ovom području.

4. Kratice i akronimi u tekstu

Konvencija o izbjeglicama iz 1951. Konvencija Ujedinjenih naroda o statusu izbjeglica, 1951.

CAT Konvencija o sprječavanju mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, 1984.

CDE Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju, 1960.

CEDAW	Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, 1979.
CERD	Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, 1965.
CoE	Vijeće Europe
CoE Ministri 91	Preporuka br. R (91) 11 Odbora ministara o seksualnom iskorištavanju, pornografiji i prostituciji, te trgovanju djecom i mlađim punoljetnicima
CoE Ministri 2000	Preporuka br. R (2000) 11 Odbora ministara o postupanju protiv trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja
CoE Prep. Obuka službenih osoba	Preporuka 1309 (1996) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o obuci službenih osoba koje primaju tražitelje azila na graničnim prijelazima
CoE Prep. Zračne luke	Preporuka 1475 (2000) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe. Dolazak tražitelja azila u europske zračne luke
CoE Prep. o Protjerivanju	Preporuka br. 1547 (2002) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o Postupcima za protjerivanje u skladu s ljudskim pravima i provedenim uz poštivanje sigurnosti i dostojanstva
CoE Mladi migranti	Preporuka 1596 (2003) Parlamentarne skupštine. Položaj mladih migranata u Europi
CRC	Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, 1989.
CRS	Konvencija o smanjenju broja slučajeva osoba bez državljanstva, 1961.
Dublin II.	Uredba Vijeća EU (EC) br. 343/2003 kojom se utvrđuju uvjeti i mehanizmi za određivanje država članica odgovornih za ispitivanje zahtjeva za utvrđivanje azila podnesenog u jednoj od država članica od strane državljanina treće zemlje
ECHR	Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1950.
ECRE (Djeca)	Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike: Stav o djeci izbjeglicama, 1996.

ECRE (Integracija)	Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike: Stav o integraciji izbjeglica u Europi, prosinac 2002.
EU Dir. Obitelj	Direktiva Vijeća 2003/86/EC o pravu na spajanje obitelji
EU Dir. Primanje	Direktiva Vijeća 2003/9/C o minimalnim standardima za primanje tražitelja azila
EU Rez.	Rezolucija Europske unije o maloljetnicima bez pratnje koji su državljani trećih zemalja, 1997.
EU Rez. Minimum	Rezolucija Vijeća Europske unije o minimalnim jamstvima za postupak utvrđivanja azila, 1995.
Haška konvencija iz 1993.	Haška konvencija o zaštiti djeteta i suradnji u odnosu na međudržavno posvojenje, 1993.
Haška konvencija iz 1996.	Haška konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, provođenju i suradnji u odnosu na odgovornost roditelja i mjere za zaštitu djeteta, 1996. (još nije na snazi)
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966.
ICESCR	Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966.
ICRMW	Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji, 1990.
ILO C182	Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada, ILO C182, 1999.
ISS	Međunarodna socijalna služba
OESS	OESS Plan akcije za borbu protiv trgovanja ljudima, Ministarski sastanak u Maastrichtu, 2003.
Protokol 1 uz CRC	Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 2000.
Protokol 2 uz CRC	Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe, 2000.

Načela dobre prakse, 2004.

Protokol o trgovanju ljudima	Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom, kojim se nadopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, 2000.
Protokol o krijumčarenju	Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se nadopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, 2000.
RSICC	Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda, 1998.
UDHR	Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948.
Smjernice UN-a o ljudskim pravima i trgovanju ljudima	Preporučena načela i smjernice UNCHR-a o ljudskim pravima i trgovanju ljudima, E/2002/68/Add.1, od 20. svibnja 2002.
UNHCHR	Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava
UNHCR	Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice
UNHCR-AP	UNHCR-ov Program pravne zaštite izbjeglica, 2002.
Smjernice UNHCR-a	Smjernice UNHCR-a o politici i postupcima u radu s djecom bez pratnje koja traže azil, 1997.
Priručnik UNHCR-a	Priručnik UNHCR-a o postupcima i kriterijima za određivanje izbjegličkog statusa, 1992.

B. OSNOVNA NAČELA

Ova načela čine temelj Načela dobre prakse i treba ih imati u vidu u svim aspektima skrbi i brige o djeci odvojenoj od roditelja.

** Uz većinu referenci kod njihovog prvog spominjanja pojavljuje se tekst koji je samo dio ili sažetak odgovarajućeg članka ili stavka. Inače se tekst ili veza do teksta nalazi u Aneksu III na kraju publikacije gdje se na jednom mjestu nalazi cjelokupna bibliografija. Osobe koje žele koristiti članke zakona ili politike kako bi se zauzimali za prava djece odvojene od roditelja trebaju se pozvati na potpun tekst ovih instrumenata. **

1. Najbolji interesi djeteta

Najbolji interesi djeteta trebaju imati prednost u svim aktivnostima koje se odnose na djecu.

* CRC, čl. 3(1): U svim aktivnostima koje se odnose na djecu,... najbolji interesi djeteta trebaju imati prednost.

* ECRE (Djeca), st. 4

* ICCPR, čl. 24(1): Svako dijete ima pravo bez ikakve diskriminacije na mjere zaštite koje odgovaraju njegovom statusu maloljetnika od strane obitelji, društva i države.

* ICESCR, čl. 10(3): U ime djece potrebno je poduzeti posebne mjere zaštite bez diskriminacije.

* Smjernice UNHCR-a, st. 1.5

* Priručnik UNHCR-a, st. 14

2. Zabrana diskriminacije

Djeca odvojena od roditelja imaju pravo na isti tretman i prava kao i djeca državljanima ili djeca koja u zemlji imaju stalno prebivalište. Prvenstveno ih je potrebno tretirati kao djecu. Njihov imigracijski status treba biti sekundarno pitanje.

* CRC, čl. 2: Prava iz CRC primjenjuju se na svako dijete bez ikakve diskriminacije s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalnu, etničku ili socijalnu pripadnost, imovinu, nesposobnost, rođenje ili druge osobine djeteta ili njegovih roditelja.

* CRC, čl. 22(1): Dijete odvojeno od roditelja koje traži izbjeglički status ili azil ima pravo na zaštitu i humanitarnu pomoć u ostvarivanju prava sadržanih u CRC i u drugim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima ili drugim humanitarnim instrumentima kojih su spomenute države stranke.

* CEDAW: Ova Konvencija predviđa mjere za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena i djevojčica.

* CERD

* ECHR, čl. 14: Uživane prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

* ECRE (Djeca), st. 5-7

* ICCPR, čl. 24(1)

* ICESCR, čl. 10(3)

* ICRMW, čl. 18(1): Radnici migranti i članovi njihovih obitelji imaju ista prava na sudu kao i državljani odnosno države.

* Protokol o trgovanju, čl. 14(2): Mjere se tumače i primjenjuju na način koji nije diskriminirajući u odnosu na osobe zbog toga što su žrtve trgovanja ljudima.

* Protokol o krijumčarenju, čl. 19(2): Mjere se tumače i primjenjuju na način koji nije diskriminirajući u odnosu na osobe zbog toga što su objekt ponašanja iz članka 6 ovog Protokola.

3. Pravo na sudjelovanje

Potrebno je uzeti u obzir poglede i želje djece odvojene od roditelja kod donošenja odluka koje se na njih odnose. Potrebno je poduzeti mjere koje će omogućiti njihovo sudjelovanje u postupku u skladu s njihovom dobi i zrelošću.

*CRC, čl. 12: Potrebno je dati odgovarajući značaj pogledima djece u skladu s njihovom dobi i zrelošću i djeca također imaju pravo biti saslušana u svim postupcima koji se na njih odnose.

* ECRE (Djeca), st. 25 i 26

* UNHCR-AP, Dio III, Cilj 6(2): Države, UNHCR i partneri trebaju poduzeti mjere kojima će se djeci izbjeglicama osigurati jednako sudjelovanje u procesu donošenja odluka u svim područjima izbjegličkog života, kao i u provedbi tih odluka.

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.14-5.15

* Priručnik UNHCR-a, st. 41

4. Poštivanje kulturnog identiteta

Od presudne je važnosti da djeca odvojena od roditelja uspiju sačuvati materinji jezik i veze s vlastitom kulturom i vjerom. Skrb o djeci, zdravstvena zaštita i obrazovanje trebaju odražavati njihove kulturne potrebe. Potrebno je pripaziti da se ne čuvaju oni aspekti kulturnih tradicija koji su štetni i diskriminirajući prema djeci. Čuvanje kulture i jezika je također važno ako se dijete odluči vratiti u domovinu.

* CRC, čl. 8: Djeca imaju pravo na očuvanje ili uspostavljanje vlastitog identiteta.

* CRC, čl. 24: Djeca imaju pravo na najviše moguće zdravstvene standarde i olakšice u liječenju bolesti i zdravstvenoj rehabilitaciji.

* CRC, čl. 30: Djeca koja pripadaju etničkoj, vjerskoj ili jezičnoj manjini imaju pravo na vlastitu kulturu, vjeroispovijed i na korištenje vlastitog jezika.

* ECRE (Djeca), st. 39

*ICCPR, čl. 27: U državama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezične manjine, pripadnicima tih manjina ne smije se uskratiti pravo na vjeroispovijed ili korištenje vlastitog jezika.

*ICRMW, čl. 12(1): Radnici migranti i članovi njihovih obitelji imaju pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi.

*ICRMW, čl. 31: Države su dužne osigurati poštivanje kulturnog identiteta radnika migranata i njihovih obitelji i ne sprječavati održavanje kulturnih veza s njihovim zemljama podrijetla.

5. Prevođenje

Djeci odvojenoj od roditelja potrebno je kadgod ih se intervjuira ili kada im je potrebno omogućiti pristup uslugama ili pravnom postupku osigurati prevoditelje koji su prošli odgovarajuću obuku i koji govore jezik koji je dijete odabralo za komunikaciju.

* CRC, čl. 12

* CRC, čl. 13: Djeca imaju pravo na slobodu izražavanja; ono uključuje slobodu traženja, primanja i davanja obavijesti.

* ICCPR, čl. 19: Svatko ima pravo na vlastito mišljenje bez miješanja drugih osoba. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja.

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.13

6. Povjerljivost podataka

Potrebno je pripaziti da se ne otkriju podaci o djetetu odvojenom od roditelja koji bi mogli ugroziti članove obitelji djeteta u njegovoj domovini. Dozvolu za otkrivanje osjetljivih podataka drugim organizacijama ili pojedincima treba zatražiti od djeteta na način koji je primjeren njihovoj dobi. Podaci se ne smiju koristiti u druge svrhe od onih za koje je dozvola dana.

* CRC, čl. 16: Djeca imaju pravo na zaštitu od svojevolumnog ili nezakonitog miješanja u njihovu privatnost, obitelj, dom i prepisku.

* ECHR, čl. 8: Svatko ima pravo na štovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

* EU Rez., čl. 3(1): Podatke o identitetu i položaju maloljetnika moguće je dobiti na različite načine, a posebno u odgovarajućem razgovoru koji treba obaviti što je prije moguće i na način primjeren dobi djeteta. Pri traženju, dobivanju, prosljeđivanju i čuvanju dobivenih podataka potrebno je posebno paziti i čuvati njihovu povjerljivost kako bi se zaštitila maloljetna osoba i članovi njegove obitelji.

* ICCPR, čl. 17: Nitko ne smije biti izložen ni svojevolumnom ili nezakonitom miješanju u privatnost, obitelj, dom ili prepisku niti nezakonitim napadima na čast i ugled.

* ICRMW, čl. 14: Migranti radnici i članovi njihove obitelji ne smiju se izlagati svojevolumnom ili nezakonitom miješanju u njihovu privatnost, obitelj, dom, prepisku ili ostalu komunikaciju.

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.16 i 5.17

7. Pravo na informacije

Djecu odvojenu od roditelja treba upoznati s dostupnim informacijama o, na primjer, njihovim pravima, uslugama koje im stoje na raspolaganju, postupku odobravanja azila, traženju obitelji i situaciji u zemlji podrijetla.

* CRC, čl. 13

* CRC, čl. 17: Djeci će se osigurati pristup obavijestima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora.

* CRC, čl. 22(2): Države stranke su dužne surađivati koliko budu smatrale primjerenim u svim naporima Ujedinjenih naroda i drugih nadležnih međuvladinih ili nevladinih organizacija kako bi pronašle obitelj djeteta.

* ECRE (Djeca), st. 31

* ICRMW, čl. 33(1)(b): Radnici migranti i članovi njihovih obitelji imaju pravo biti informirani o uvjetima ulaska i svojim pravima i obvezama.

8. Međuorganizaciona suradnja

Organizacije, vladina tijela i profesionalci uključeni u pružanje usluga djeci odvojenoj od roditelja trebaju surađivati kako bi se osiguralo poboljšanje i zaštita dobrobiti i prava djece odvojene od roditelja. Potrebno je usvojiti holistički pristup u pokušajima zadovoljavanja međusobno povezanih potreba djece odvojene od roditelja.

* CRC, čl. 22(2)

* EU Rez., čl. (3)(c) i (d): U cilju povratka maloljetnika, službena tijela trebaju surađivati s međunarodnim organizacijama kao što su UNHCR ili UNICEF i, gdje je to potrebno, nevladinim organizacijama kako bi se utvrdila mogućnost primitka i skrbi u zemlji u koju će maloljetnik biti vraćen.

* Smjernice UNHCR-a, st. 12

9. Obuka osoblja

Osobe koje rade s djecom odvojenom od roditelja trebaju proći odgovarajuću obuku o potrebama i pravima djece odvojene od roditelja. Osoblje imigracijske službe ili granične policije treba proći obuku o vođenju razgovora na način primjeren djeci.

* CRC, čl. 3(3): Države stranke osigurati će da institucije, službe za skrb ili zaštitu djece budu usklađene sa standardima koje su uspostavila nadležna tijela, osobito u području podobnosti osoblja i stručnog nadzora.

* CoE Rez. Obuka službenih osoba, st. 3 i 4

* EU Dir. Primanje, čl. 19(4): Osobe koje rade s djecom odvojenom od roditelja trebaju imati ili proći odgovarajuću obuku o potrebama takve djece i obvezani su načelom povjerljivosti podataka sukladno definicijama nacionalnog prava u odnosu na informacije koje saznaju u svojem radu.

10. Trajnost rješenja

U donošenju odluka u vezi djece odvojene od roditelja potrebno je u najvećoj mogućoj mjeri uzeti u obzir najbolje dugoročne interese i dobrobit djeteta.

- * CRC, čl. 3(1)
- * CRC, čl. 22(1)
- * CRC, čl. 22(2)
- * EU Rez., čl. 5: Kada se maloljetnoj osobi ne dopusti produženje boravka, država članica može vratiti maloljetnu osobu u zemlju podrijetla ili treću zemlju koja ga je voljna primiti samo ako će ga tamo na odgovarajući način primiti i pružati mu odgovarajuću skrb.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 9
- * Priručnik UNHCR-a, st. 214

11. Pravovremenost

Sve odluke vezane za djecu odvojenu od roditelja potrebno je donijeti pravovremeno uzimajući u obzir način na koji dijete percipira vrijeme.

- * CRC, čl. 3(1)
- * Smjernice UNHCR-a, st. 8.1 i 8.5

C. DOBRA PRAKSA

U ovom dijelu opisuje se dobra praksa u odnosu na djecu odvojenu od roditelja od trenutka dolaska do donošenja dugoročne odluke o budućnosti djeteta.

1. Pristup teritoriju zemlje

Djeci odvojenoj od roditelja koja traže zaštitu nikada se ne smije uskratiti ulaz i ne smiju biti vraćena s mjesta ulaska. Nikada ne smiju biti pritvorena iz imigracijskih razloga. Također ih imigracijska tijela ne smiju podvrgnuti dugotrajnim razgovorima na mjestu ulaska (vidi st. C.6).

- * CRC, čl. 6(1): Svako dijete ima prirodno pravo na život.
- * CRC, čl. 37(b): Nijednom djetetu neće se nezakonito ili proizvoljno oduzeti sloboda. Pritvor će se koristiti samo kao krajnja mjera, a djeca moraju biti odvojena od odraslih osoba.
- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951.:
Čl. 31: Države neće kažnjavati one koji nezakonito uđu ili se nalaze u zemlji ako dolaze s teritorija gdje su suočeni s proganjanjem sukladno članku 1.
Čl. 33: Države neće vraćati izbjeglice u zemlju u kojoj su ugroženi njihov život ili sloboda sukladno članku 1.
- * CAT, čl. 3: Niti jedna zemlja neće vratiti osobu u zemlju gdje će biti izložena riziku od mučenja.
Dublin II, čl. 3(1): Države članice dužne su ispitati zahtjev za azil svakog državljanina treće zemlje koji preda zahtjev na granici ili na njihovom teritoriju.
- * ECHR, čl. 2(1): Pravo na život svake osobe zaštićeno je zakonom.
- * ECHR, čl. 3: Nitko ne može biti podvrgnut mučenju ili neljudskom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.
- * ECRE (Djeca), st. 14 i 15
- * EU Rez. Minimum, st. 1: Postupci će biti potpuno usklađeni sa čl. 1 Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine koji sadrži definiciju izbjeglice i čl. 33 koji se odnosi na načelo "zabrane protjerivanja ili prisilnog vraćanja".
- * ICCPR, čl. 6(1): Svatko ima prirodno pravo na život, koje treba biti zaštićeno zakonom, i nitko ne smije biti svojevóljno lišen života.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 4.1 i 4.2

2. Djeca žrtve trgovanja ljudima

Trgovanje djecom u svrhu prostitucije, dječje pornografije i ostalih oblika iskorištavanja je ozbiljan problem u Europi. Države bi trebale poduzeti mjere za sprječavanje i zaustavljanje trgovanja ljudima na način da s drugim državama razmjenjuju sve informacije o trgovanju, te osigurati da službene osobe zadužene za imigraciju i granična policija budu upoznati s ovim problemom.

Djecu iskorištavaju osobe koje njima trguju i osobe koje koriste njihove usluge u zemlji odredištu.

U postupanju s djecom žrtvama trgovanja imigracijski službenici, policija, socijalni radnici i ostale osobe uključene u postupak trebaju biti vođeni načelima zaštite djeteta koja moraju imati prednost pred imigracijskim prioritetima ili prioritetima vezanim za sprječavanje kriminaliteta.

U donošenju odluka o djeci žrtvama trgovanja potrebno je uzeti u obzir njihove stavove i želje u cilju njihove rehabilitacije i osnaživanja.

- * CRC, čl. 34: Države se obvezuju zaštititi djecu od svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualne zloporabe.
- * CRC, čl. 35: Države će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi spriječile otmicu, prodaju ili trgovanje djecom u bilo koju svrhu ili bilo kojem obliku.
- * CRC, čl. 36: Države će zaštititi djecu od svih ostalih oblika iskorištavanja koji ugrožavaju njihovu dobrobit.
- * CRC, čl. 37
- * Protokol 1 uz CRC, čl. 3: Predviđa inkriminaciju seksualnog iskorištavanja djece i trgovanje djecom u bilo koju svrhu (transfer organa, posvojenje, prostitucija, dječji rad).
- * Protokol 1 uz CRC, čl. 8(1): Države su dužne donijeti odgovarajuće mjere za zaštitu najboljih interesa djece koja su žrtve seksualnog iskorištavanja i trgovanja.
- * CEDAW, čl. 6: Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, za suzbijanje svih oblika trgovanja ženama i seksualnog iskorištavanja žena (i djevojčica).
- * CoE Ministri 91
- * CoE Ministri 2000
- * CoE Mladi migranti, st. 8
- * Vijeće EU: Zajednička akcija za borbu protiv trgovanja ljudima i seksualnog iskorištavanja djece, 24. veljače 1997.
- * Vijeće EU: Briselska deklaracija o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima, svibanj 2003.: st. 9, 12, 13
- * ECHR, čl. 4: Nitko neće biti držan u ropstvu ili položaju ropske ovisnosti ili prisiljen na prisilni rad.
- * ICCPR, čl. 8: Nitko neće biti držan u ropstvu ili položaju ropske ovisnosti ili prisiljen na obvezni rad.
- * ICESCR, čl. 10(3): Djecu treba zaštititi od gospodarskog i socijalnog iskorištavanja.
- * ILO C182, čl. 3: Definicija "najgorih oblika dječjeg rada" uključuje prodaju djece i trgovanje djecom.
- * OSCE
- * Protokol o trgovanju ljudima,

čl. 3(a): Trgovanje ljudima znači novačenje, prijevoz, prebacivanje, skrivanje ili primanje osoba putem prijetnje ili sile odnosno drugih oblika prisile, otmice, prijevare, obmane, zlopotrebe ovlasti ili iskorištavanja ranjivog položaja ili davanjem ili primanjem novca ili povlastica za dobivanje suglasnosti osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje uključuje barem iskorištavanje u smislu prostitucije drugih osoba ili ostale oblike seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili prakse slične ropstvu, položaju ropске ovisnosti ili uklanjanje organa.

* čl. 3(c): Novačenje, prijevoz, prebacivanje, skrivanje ili primanje djeteta u svrhu iskorištavanja smatra se "trgovanjem ljudima" čak i ako ne uključuje sredstva navedena u točki (a) ovog članka.

* čl. 6: Države su dužne osigurati pomoć i zaštitu žrtvama trgovanja ljudima.

* čl. 7: Svaka država stranka dužna je razmotriti davanje dozvole žrtvama trgovanja ljudima za ostanak na njezinom teritoriju, privremeno ili stalno, u odgovarajućim slučajevima.

* čl. 9: Države su dužne poduzeti različite mjere za sprječavanje trgovanja ljudima i zaštitu žrtava.

* čl. 10: Policija, te imigracijska i druga tijela dužna su surađivati putem razmjene informacija o trgovanju ljudima. Države su dužne organizirati i ojačati proces obuke nadležnih tijela.

* čl. 14(2)

Protokol o krijumčarenju, čl. 19

* Smjernice UNHCR-a o ljudskim pravima i trgovanju, Smjernica 8

* UNHCR-AP, Dio III, Cilj 2(2): Države trebaju osigurati da nacionalni postupci za utvrđivanje azila budu otvoreni za zahtjeve pojedinaca koji su žrtve trgovanja ljudima, uključujući žene i djevojčice.

3. Djeca migranti odvojena od roditelja

Neka djeca odvojena od roditelja putuju sama kao migranti u potrazi za boljim životom i u bijegu od siromaštva, neimaštine i teškog života. Ako za tu djecu saznaju nadležna tijela, djeca migranti odvojena od roditelja nikada ne smiju biti uklonjena iz zemlje bez temeljite procjene situacije u zemlji podrijetla. Mora im se omogućiti predaja zahtjeva za azil i/ili zahtjeva za odobrenje stalnog boravka. Sva djeca migranti odvojena od roditelja moraju imati pristup tijelima nadležnim za poslove socijalne skrbi, obrazovanju i zdravstvenim uslugama.

* CRC, čl. 2

* CoE Mladi migranti, st. 6

* ICRMW: Ova Konvencija regulira prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji.

* Protokol o krijumčarenju, čl. 19(2)

4. Identifikacija

Na mjestu ulaska imigracijska tijela trebala bi uvesti postupke za identifikaciju djece odvojene od roditelja i predati takvo dijete odgovarajućim tijelima nadležnim za poslove socijalne skrbi. Ako je dijete u pratnji odrasle osobe, potrebno je utvrditi odnos djeteta i odrasle osobe. S obzirom da mnoga djeca odvojena od roditelja ulaze u zemlju bez da se na mjestu ulaska otkrije da su "odvojena od roditelja", organizacije i profesionalci trebali bi razmjenjivati informacije kako bi se identificirala djeca odvojena od roditelja i osigurala njihova odgovarajuća zaštita.

Neka djeca odvajaju se od roditelja nakon ulaska u zemlju (raspad obitelji, odlazak skrbnika, itd.). Tijela nadležna za imigraciju i utvrđivanje izbjegličkog statusa trebaju pripaziti da se promjena statusa uslijed odvajanja odrazi i u samom postupku.

- * CRC, čl. 8
- * EU Rez., čl. 3(1)
- * Smjernice UNHCR-a, st. 5.1-5.3 i Aneks II

5. Traženje obitelji i uspostavljanje kontakta

Postupak traženja roditelja i obitelji djeteta potrebno je pokrenuti što je prije moguće, ali samo ako to neće ugroziti dijete ili članove obitelji djeteta u zemlji podrijetla. Traženje treba biti na povjerljivoj osnovi. Države i ostale organizacije koje provode postupak traženja obitelji trebaju surađivati s agencijama Ujedinjenih naroda, Agencijom za traženje Međunarodnog odbora Crvenog križa i Međunarodnim socijalnim službama. Djecu odvojenu od roditelja treba na odgovarajući način informirati i konzultirati o postupku traženja i uzeti u obzir njihovo mišljenje. Kada je to prikladno, osobe odgovorne za skrb o djetetu trebaju omogućiti redovnu komunikaciju djeteta i njegove obitelji.

- * CRC, čl. 9(3): Djeca odvojena od roditelja imaju pravo održavati kontakt sa svojim roditeljima.
- * CRC, čl. 10(1): Zahtjev za spajanje obitelji razmatrat će se povoljno, humano i hitno.
- * CRC, čl. 10(2): Dijete čiji roditelji borave u različitim državama ima pravo na redovito održavanje osobnih odnosa i neposrednih veza s oba roditelja.
- * CRC, čl. 22(2)
- * ECHR, čl. 8
- * ECRE (Djeca), st. 32
- * EU Dir. Primanje, čl. 19(3): Države članice su u zaštiti najboljih interesa maloljetnika bez pratnje dužne što je prije moguće pronaći članove njegove obitelji. Kada postoji prijetnja po život ili integritet maloljetnika ili njegove bliske rodbine potrebno je pripaziti da se prikupljanje, obrada i prosljeđivanje informacija obavlja na povjerljiv način, kako bi se izbjeglo ugrožavanje njihove sigurnosti.
- * EU Rez., čl. 3(3): Države članice trebale bi nastojati potražiti članove obitelji maloljetnika bez pratnje ili mjesto gdje borave članovi njegove obitelji, bez obzira na njihov pravni status i bez prejudiciranja osnova za zahtjev za dozvolu boravka. Maloljetnike bez pratnje također se može ohrabriti i može im se pomoći u kontaktiranju

Međunarodnog odbora Crvenog križa, nacionalnih organizacija Crvenog križa ili drugih organizacija u svrhu traženja članova njihove obitelji. Potrebno je brižljivo čuvati povjerljivost podataka kako bi se zaštitio maloljetnik i članovi njegove obitelji.

* ICCPR, čl. 23(1): Obitelj ima pravo na zaštitu države.

* ICRMW, čl. 44(1): Države su dužne poduzeti mjere kako bi zaštitile jedinstvo obitelji radnika migranata.

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.17

* Priručnik UNHCR-a, st. 218

6. Postavljanje skrbnika ili savjetnika

Odmah po identifikaciji djeteta odvojenog od roditelja, potrebno je postaviti neovisnog skrbnika ili savjetnika - gledajući dugoročno - koji treba davati savjete i štiti djecu odvojenu od roditelja. Bez obzira na pravni status ove osobe (npr., zakonski skrbnik, djelatnik nevladine organizacije), njezine odgovornosti su sljedeće:

- osigurati da se sve odluke donose u najboljem interesu djeteta
- osigurati da dijete odvojeno od roditelja ima odgovarajuću skrb, smještaj, obrazovanje, pomoć pri prevođenju i zdravstvenu zaštitu
- osigurati da dijete ima odgovarajućeg pravnog zastupnika koji će se baviti njegovim imigracijskim statusom ili zahtjevom za azil
- konzultirati se s djetetom i savjetovati ga
- raditi na trajnom rješenju u najboljem interesu djeteta
- realizirati vezu između djeteta i raznih organizacija koje djetetu mogu pružati usluge
- zastupati dijete kada je to potrebno
- istražiti mogućnost traženja obitelji i spajanja obitelji s djetetom
- pomoći djetetu da održi kontakt sa svojom obitelji.

Kako bi se osigurala potrebna zaštita za djecu odvojenu od roditelja, postavljanje skrbnika/savjetnika treba biti obavljeno u roku od mjesec dana od trenutka obavijesti o djetetu nadležnim tijelima.

Osobe koje obavljaju ove dužnosti mogu imati raznoliko profesionalno iskustvo. Međutim, u cilju učinkovitog obavljanja njihove uloge, savjetnici ili skrbnici trebaju biti stručni u skrbi o djetetu i imati razumijevanja za posebne i kulturne potrebe djece odvojene od roditelja. Trebaju proći obuku i dobiti profesionalnu pomoć, kao i proći policijsku provjeru.

* CRC, čl. 12

* CRC, čl. 18(2): Države stranke će pružati odgovarajuću pomoć zakonskim zastupnicima u ostvarivanju njihove odgovornosti za odgoj djeteta.

* CRC, čl. 20(1): Dijete kojem je uskraćeno obiteljsko okruženje ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć.

* CRC, čl. 20(3): U pružanju skrbi djetetu kojem je uskraćeno obiteljsko okruženje potrebno je uzeti u obzir njegovo etničko, vjersko, kulturno i jezično okruženje.

* CoE Mladi migranti, st. 4, vi.

- * ECRE (Djeca), st. 16-18
- * EU Dir. Primanje, čl. 19(1): Države članice dužne su što je prije moguće poduzeti mjere kojima će osigurati potrebno zastupanje maloljetnika bez pratnje od strane zakonskih skrbnika ili zastupanje od strane organizacije koja je odgovorna za skrb i dobrobit maloljetnika ili neki drugi prikladan način zastupanja. Nadležna tijela trebaju provoditi i redovne procjene.
- * EU Rez., čl. 3(4 i 5): Države članice trebaju što je prije moguće postaviti zakonskog skrbnika ili osigurati zastupanje od strane organizacije koja je odgovorna za skrb i dobrobit maloljetnika ili neki drugi prikladan način zastupanja. Skrbnik je dužan osigurati da se uredno ispunjavaju potrebe djeteta (naprimjer, pravne, socijalne, medicinske ili psihološke).
- * Haška konvencija, 1993.
- * Haška konvencija, 1996., čl. 3: Države u kojima djeca odvojena od roditelja imaju uobičajeno boravište mogu poduzeti mjere zaštite, što uključuje postavljanje skrbnika ili slične institucije.
- * Haška konvencija, 1996., čl. 6: Konvencija se primjenjuje na djecu odvojenu od roditelja koja su izbjeglice ili međunarodno raseljene osobe zbog nemira u njihovoj zemlji.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 5.7
- * Priručnik UNHCR-a, st. 214
- * UNHCR-AP, Dio III, Cilj 1(9): Države, UNHCR, nevladine organizacije i ostali partneri trebaju se baviti potrebama djece odvojene od roditelja, što uključuje njihov privremen smještaj u udomiteljske obitelji, postavljanje službenih državnih ili nedržavnih skrbnika, i praćenje tih aranžmana.

7. Registracija i dokumentacija

Registracija i dokumentacija neophodne su radi zaštite dugoročnih interesa djece odvojene od roditelja. Ovaj postupak provodi se putem paralelnog "twin-track" razgovora. Imigracijski službenici i granična policija trebaju ograničiti svoj dio razgovora na prikupljanje osnovnih informacija o identitetu djeteta. Razgovori s imigracijskim tijelima uvijek trebaju biti u prisutnosti pravnog savjetnika, skrbnika ili druge osobe s takvim mandatom.

Kompletnu socijalnu povijest (vidi Aneks I) bilježi tijelo nadležno za poslove socijalne skrbi ili druga za to ovlaštena organizacija koja je dužna brinuti se o djetetu. Sve osobe koje vode razgovor s djecom odvojenom od roditelja moraju imati odgovarajuću obuku i vještine za vođenje razgovora s djecom odvojenom od roditelja.

- * CRC, čl. 8
- * EU Rez., čl. 3(1)
- * Smjernice UNHCR-a, st. 5.6 i 5.8-5.10

8. Procjena starosti

Procjena starosti uključuje fizičke, razvojne, psihološke i kulturne faktore. Ako se smatra da je potrebna procjena starosti, trebaju je izvršiti neovisni stručnjaci odgovarajućeg stupnja stručnosti i poznavanja etničkog i kulturnog podrijetla djeteta. Pregledi nikada ne smiju biti prisilni ili kulturno neprikladni. Posebno je potrebno pripaziti da su prikladni u odnosu na spol.

Kada postoji sumnja da osoba nije mlađa od 18 godina kako tvrdi, prema njoj se treba ponašati kao da je maloljetnik dok se ne utvrde činjenice.

Važno je reći da procjena starosti nije egzaktna znanost i da treba dopustiti mogućnost greške. U procjenjivanju starosti djeca odvojena od roditelja trebaju uživati blagodat sumnje.

* Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 31: Tražitelji azila neće biti kažnjeni zbog toga što su u zemlju ušli nezakonito, ako za nezakonit ulazak mogu dati dobar razlog.

* ECRE (Djeca), st. 9

* EU Rez., čl. 4(3): Procjena starosti treba biti obavljena objektivno. U tu svrhu, države članice mogu organizirati medicinsko ispitivanje starosti koje mora obavljati kvalificirano medicinsko osoblje, uz suglasnost maloljetnika, posebno postavljenog odraslog zastupnika ili institucije.

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.11

* Priručnik UNHCR-a, st. 196-197

9. Zabrana pritvora

Djeca odvojena od roditelja nikada ne smiju biti pritvarana zbog svojeg imigracijskog statusa. To uključuje pritvor na granici, na primjer, u međunarodnim zonama, u centrima za pritvor, policijskim postajama, u zatvorima ili bilo kojem drugom posebnom centru za pritvor mladih.

* CRC, čl. 37(a): Dijete ne smije biti podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

* CRC, čl. 37(b)

* ECHR, čl. 3

* ECHR, čl. 5: Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost.

* ECRE (Djeca), st. 20

* EU Rez., čl. 2(3): Maloljetnici bez pratnje koji moraju ostati na granici do donošenja odluke o dozvoli ulaska ili vraćanju trebaju primiti svu potrebnu materijalnu pomoć i skrb.

* ICCPR, čl. 7: Nitko ne može biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

* ICCPR, čl. 9: Nitko ne može biti podvrgnut svojevolum uhićenju ili pritvaranju.

ICRMW, čl. 16(4): Radnici migranti i članovi njihovih obitelji ne bi trebali pojedinačno ili zajedno biti podvrgnuti svojevolum uhićenju ili pritvoru.

* Pravilnik Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnih osoba lišenih slobode

* UNHCR-AP, Dio III, Cilj 1(9)

* Smjernice UNHCR-a, st. 7.6 i 7.7

10. Pravo na sudjelovanje

Djeci odvojenoj od roditelja treba omogućiti izražavanje stavova i želja koji se trebaju uzeti u obzir kadgod se donose odluke o njima. Potrebno je poduzeti mjere kojima će se olakšati sudjelovanje djece odvojene od roditelja u postupku u skladu s njihovom dobi i zrelošću. Djeca odvojena od roditelja u svim pravnim postupcima imaju pravo biti saslušana direktno ili preko zakonskog zastupnika ili skrbnika/savjetnika.

Djeci odvojenoj od roditelja treba se omogućiti i treba ih se ohrabriti da izraze svoje poglede, brige i pritužbe u vezi skrbi i skrbništva, obrazovanja, zdravstvene zaštite i pravnog zastupanja.

* CRC, čl. 12

* CRC, čl. 25: Dijete koje se nalazi u instituciji za skrb ima pravo na povremeni nadzor takvog zbrinjavanja.

* ECRE (Djeca), st. 25 i 26

* UNHCR-AP, Dio III, Cilj 6(2)

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.14 i 5.15

11. Privremena skrb - zdravstvena zaštita, obrazovanje i osposobljavanje

11.1 Privremena skrb

Djeca odvojena od roditelja moraju dobiti odgovarajuću skrb što je prije moguće nakon dolaska ili identifikacije. Tijela nadležna za poslove socijalne skrbi trebaju provesti pažljivu procjenu njihovih potreba, a promjene u aranžmanima skrbi trebaju biti svedene na minimum. Potrebno je redovito procjenjivati aranžmane skrbi. Braća i sestre trebaju ostati zajedno ako je to u najboljem interesu djeteta. Kada djece žive ili kada su smještena kod rodbine, potrebno je provesti procjenu sposobnosti članova rodbine da se na odgovarajući način brinu za djecu i moraju proći policijsku provjeru. Djeca odvojena od roditelja starija od 16 godina ne trebaju se tretirati kao "de facto" odrasli i smještati sami, bez odrasle osobe kao podrške, u hostel ili prihvatni centar.

Bez obzira da li su smještena u udomiteljske obitelji ili smještajne centre, za djecu odvojenu od roditelja trebaju se brinuti odgovarajuće obučeni stručnjaci koji razumiju njihove kulturne, jezične i vjerske potrebe, kao i probleme s kojima su suočena djeca tražitelji azila i migranti, a koja su odvojena od roditelja. Osobe koje rade s djecom odvojenom od roditelja trebaju biti svjesne da djeca imaju pravo na privatnost i povjerljiv odnos sa skrbnikom i/ili zakonskim zastupnikom ili nekom drugom osobom koja zastupa njihove interese.

Osobe koje skrbe o djeci odvojenoj od roditelja trebaju pomoći djetetu da kadgod je to moguće ostvari veze sa svojom etničkom zajednicom.

Djece žrtve trgovanja ljudima ne bi smjela biti u imigracijskom pritvoru kako bi ih se zaštitilo od osoba koje su s njima trgovale. Potrebno je u suradnji s tijelima nadležnim za poslove socijalne skrbi o djeci organizirati alternativne mjere zaštite kao što su sigurne kuće.

U cilju organiziranja zaštite, djelatnici prihvatnih centara i smještajnih domova trebaju biti svjesni problema trgovanja djecom u svrhu prostitucije ili drugih oblika iskorištavanja.

* CRC, čl. 3(3) i 13

* CRC, čl. 14: Djeca imaju pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi.

* CRC, čl. 15: Djeca imaju pravo na slobodu udruživanja.

* CRC, čl. 16

* CRC, čl. 19: Države stranke poduzet će sve odgovarajuće mjere za zaštitu djeteta od svih oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloporabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja.

* CRC, čl. 20(1), 20(3) i čl. 25

* CRC, čl. 26: Djeca imaju pravo na socijalnu zaštitu i socijalno osiguranje.

* CRC, čl. 27: Djeca imaju pravo na životni standard primjeren njihovom tjelesnom, psihičkom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju.

* CRC, čl. 30, 34, 35 i 36

* ECHR, čl. 9: Svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjere: ovo pravo uključuje slobodu da promijeni vjeru ili uvjerenje i slobodu, sam ili zajedno sa drugima i javno ili

privatno, da manifestira svoju vjeru ili uvjerenje, obredom, propovijedanjem i vršenjem vjerskih dužnosti i rituala.

* ECHR, čl. 10: Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i prenošenja informacija i ideja, bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice.

* ECHR, čl. 11: Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima.

* ECRE (Djeca), st. 12 i 19

* EU Dir. Primanje, čl. 19(2): Braća i sestre trebaju ostati zajedno kadgod je to moguće, uzimajući u obzir najbolje interese maloljetnika, njegovu dob i stupanj zrelosti. Promjene mjesta stanovanja treba svesti na minimum.

* EU Rez., čl. 3 (2, 4 i 5) i 4(4): Bez obzira na pravni status, maloljetnici bez pratnje trebaju imati pravo na potrebnu zaštitu i osnovnu skrb u skladu s odredbama nacionalnog prava. Države članice trebaju u pravilu za trajanja postupka za utvrđivanje azila maloljetnike bez pratnje smjestiti kod odrasle rodbine, udomiteljske obitelji, u prihvatne centre sa specijalnim pogodnostima za maloljetnike ili u drugi smještaj s odgovarajućim pogodnostima za maloljetnike.

* ICCPR, čl. 18(1): Svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti.

* ICCPR, čl. 19

* ICCPR, čl. 21: Svatko ima pravo na slobodu okupljanja s drugima.

* ICCPR, čl. 22: Svatko ima pravo na slobodu udruživanja s drugima.

* ICCPR, čl. 24(1)

* ICESCR, čl. 9: Države stranke ovog Sporazuma priznaju pravo svih osoba na socijalnu zaštitu, što uključuje socijalno osiguranje.

* ICESCR, čl. 11(1): Države stranke ovog Sporazuma priznaju pravo svih osoba na odgovarajući životni standard za sebe i svoju obitelj, što uključuje odgovarajuću hranu, odjeću i smještaj, i na kontinuirano poboljšanje životnih uvjeta.

* Smjernice UNHCR-a, st. 7.1-7.5

11.2 Zdravstvena zaštita

Djeca odvojena od roditelja trebaju imati pristup zdravstvenoj zaštiti pod istim uvjetima kao djeca državljeni. Posebnu pažnju potrebno je obratiti na njihove zdravstvene potrebe koje proizlaze iz prijašnje neimaštine i lošeg zdravlja, tjelesnih nedostataka i psihološkog utjecaja nasilja, traume i gubitka, kao i na učinak rasizma i ksenofobije koje su doživjeli u inozemstvu. Za mnogu djecu odvojenu od roditelja pristup savjetovanju je od životne važnosti za pomoć u oporavku.

* CRC, čl. 23: Djeca s nedostacima imaju pravo uživati potpun i dostojan život i imaju pravo na posebnu skrb.

* CRC, čl. 24

* CRC, čl. 39: Države stranke su dužne poduzeti mjere za promicanje tjelesnog i duševnog oporavka i društvene reintegracije djece žrtava.

* CAT, čl. 14: Žrtve mučenja imaju pravo na pravnu zaštitu, naknadu i oporavak.

* ECRE (Djeca), st. 36

* ECRE (Integracija), st. 120-133

* EU Dir. Primanje, čl. 13(2): Države članice dužne su osigurati materijalne uvjete za prihvatanje dostatne za postizanje životnog standarda primjerenog za zdravlje podnositelja zahtjeva i njihovo održavanje. Države članice dužne su osigurati realizaciju životnog standarda u konkretnoj situaciji osoba s posebnim potrebama.

- * EU Dir, Primanje, čl. 17(1): Države članice dužne su uzeti u obzir specifičnu situaciju u kojoj se nalaze ranjive osobe kao što su maloljetnici i maloljetnici bez pratnje.
- * EU Dir. Primanje, čl. 18(2): Najbolji interesi djeteta su od primarnog značaja u provođenju odredbi koje se odnose na maloljetnike.
- * EU Rez., čl. 3(7): Maloljetnici bez pratnje trebaju primiti odgovarajuću medicinsku njegu. Maloljetnicima koji su bili izloženi bilo kojem obliku zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja, mučenja ili bilo kojem drugom obliku okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, ili oružanim sukobima, treba biti pružena posebna medicinska ili druga pomoć.
- * ICESCR, čl. 12: Države strane ovog Sporazuma priznaju pravo svih osoba na uživanje najvećeg mogućeg standarda tjelesnog i duševnog zdravlja.
- * ICRMW, čl. 28: Radnici migranti i članovi njihovih obitelji imaju pravo primiti hitnu medicinsku njegu.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 7.9-7.11

11.3   Obrazovanje, jezik i osposobljavanje

Djeca odvojena od roditelja trebaju imati pristup istom obveznom obrazovanju kao djeca državljani. Škole se prema djeci odvojenoj od roditelja trebaju ponašati na fleksibilan način, pokazati dobrodošlicu, te omogućiti učenje jezika. U cilju očuvanja kulturnog identiteta, djeci odvojenoj od roditelja treba omogućiti učenje materinjeg jezika. Starijoj djeci odvojenoj od roditelja treba omogućiti stručno osposobljavanje i profesionalno usavršavanje. Takvo obrazovanje će im vjerojatno poboljšati šanse za uspjeh u životu nakon povratka u domovinu.

- * CRC, čl. 28: Djeca imaju pravo na besplatno i obvezno osnovno obrazovanje. Države stranke će poticati razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja i učiniti ih dostupnim svakom djetetu. Obavijesti i savjeti o obrazovanju i stručnom usavršavanju bit će dostupni svakom djetetu.
- * CRC, čl. 29(1c): Ciljevi obrazovanja su razvoj poštovanja prema djetetovom kulturnom identitetu, jeziku i vrijednostima.
- * CRC, čl. 30
- * CRC, čl. 32: Dijete ima pravo na zaštitu od gospodarskog izrabljivanja i opasnog posla.
- * CDE, čl. 3: Države će poduzeti direktne mjere za suzbijanje i sprječavanje diskriminacije u obrazovanju.
- * CERD, čl. 5, e), V
- * CoE Mladi migranti, st. 6
- * ECRE (Djeca), st. 37-39
- * EU Dir. Primanje, čl. 10(1): Države članice će maloljetnim tražiteljima azila osigurati pristup obrazovnom sustavu pod sličnim uvjetima kao i državljanima. Države članice neće povući pravo na srednjoškolsko obrazovanje samo zato što je maloljetnik postao punoljetan.
- * EU Dir. Primanje, čl. 10(2): Pristup obrazovnom sustavu neće se odgađati kroz razdoblje duže od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva.
- * EU Dir. Primanje, čl. 10(3): Kada pristup obrazovnom sustavu nije moguć zbog specifične situacije u kojoj se maloljetnik nalazi, država članica može mu ponuditi neke druge obrazovne aranžmane.
- * EU Rez., čl. 3(6): Kada se pretpostavlja da će maloljetnik bez pratnje školske dobi ostati u zemlji duže vrijeme, maloljetniku se treba omogućiti pristup ustanovama za opće obrazovanje pod istim uvjetima kao i državljanima.

- * Europska socijalna povelja, Dio I(7): Djeca i mlade osobe imaju pravo na posebnu zaštitu od tjelesnih i moralnih opasnosti kojima su izloženi.
- * ICESCR, čl. 13(1): Obrazovanje omogućava svima učinkovito sudjelovanje u slobodnom društvu, promiče razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima i svim rasnim, etničkim ili vjerskim grupama.
- * ICRMW, l. 43 i 45: Članovi obitelji radnika migranata imaju pravo na jednak tretman kao državljani u odnosu na pristup obrazovanju, stručnom savjetovanju i obuci.
- * UDHR, čl. 26: Svatko ima pravo na obrazovanje.
- * UNHCR-AP, Dio III, Cilj 6(2): Države trebaju dati važnost osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju izbjeglica.
- * Smjernice UNCHR-a, st. 7.12-7.14

12. Postupak odobravanja azila odnosno utvrđivanja izbjegličkog statusa

12(a) Djeca odvojena od roditelja, bez obzira na dob, uvijek moraju imati pristup postupku utvrđivanja azila. Obrada slučajeva djece odvojene od roditelja trebala bi biti dio redovnog postupka, bez alternativnih pristupa, kao što su oni koji se odnose na "sigurnu treću zemlju" (prihvatljivost), "očitu neosnovanost" (žurni) i "sigurnu zemlju podrijetla" i bez obustavljanja postupka zbog dolaska iz "zemlje u neredima".

* CRC, čl. 22

* Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951.: Članak 1 Konvencije ne razlikuje osobe prema starosti. Izbjeglicom može postati svaka osoba, bez obzira na starost.

* Vijeće EU, Zaključci o zemljama u kojima u pravilu ne postoji ozbiljan rizik od proganjanja, 1992.

* Vijeće EU, Zajednički stav o usklađenoj primjeni definicije pojma "izbjeglica", ožujak 1996.

* Vijeće EU Rezolucija o očito neosnovanim zahtjevima za azil, 1992.

* ECRE (Djeca), st. 22-23

* EU Rez., čl. 4(1): Svaki maloljetnik bez pratnje treba imati pravo na podnošenje zahtjeva za azil.

EU Rez. Minimum, čl. 26-27: Maloljetnici bez pratnje koji traže azil moraju biti zastupani od strane posebno postavljene odrasle osobe ili institucije. Za vrijeme razgovora, maloljetnici bez pratnje mogu biti u pratnji tako postavljene odrasle osobe ili predstavnika institucije. U postupku ispitivanja zahtjeva maloljetnika bez pratnje, uzimaju se u obzir njegov mentalni razvoj i zrelost.

* Protokol o statusu izbjeglica, 1967.

* UDHR, čl. 14(1): "Svatko ima pravo tražiti i uživati u drugim zemljama azil od proganjanja."

* UNHCR-AP, Dio II, Operativni, st. 6: Države stranke Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine pozivaju sve države da poduzmu mjere za jačanje azila, posebno u odnosu na ranjive grupe, uključujući žene i djecu.

* Smjernice UNCHR-a, st. 4.1

12(b) U svim fazama postupka odobravanja azila, uključujući žalbu ili preispitivanje, djeca odvojena od roditelja moraju imati zakonskog zastupnika koji će pomoći djetetu u podnošenju zahtjeva za azil. Dijete ne smije snositi troškove zakonskih zastupnika, i osim što moraju biti stručni u području azila moraju biti vješti u zastupanju djece i svjesni specifičnih oblika progona djeteta.

* CRC, čl. 12

* CRC, čl. 22

* ECRE (Djeca), st. 24

* Smjernice UNHCR-a, st. 4.2 i 8.3

12.1 Minimalna procesna jamstva

12.1.1 Odluke o zahtjevu za azil djeteta treba donositi nadležno tijelo upoznato s pitanjima azila i izbjeglištva i svim pravnim instrumentima koji se odnose na prava djeteta.

Djeca koja prvo prime negativno prvostupanjsko rješenje moraju imati pravo na žalbu. Rokovi za podnošenje žalbe moraju biti razumni.

Zahtjevi djece moraju biti identificirani i imati prednost u rješavanju, tako da djeca ne moraju dugo čekati.

* ECRE (Djeca), st. 2, 24 i 28

* EU Rez., čl. 4(2): Uzimajući u obzir posebne potrebe maloljetnika i njihov osjetljiv položaj, države članice trebaju obradu njihovog zahtjeva shvatiti kao žurno pitanje.

* EU Rez. Minimum, 1995., st. 26-27

* Smjernice UNHCR-a, st. 8.1, 8.2 i 8.5

12.1.2 Poželjno je, posebno u odnosu na mlađu djecu ili djecu s invaliditetom ili djecu koja pate od psihološke traume, da neovisni stručnjak izvrši procjenu sposobnosti djeteta da izrazi osnovan strah od proganjanja i identificira poteškoće koje dijete može imati u prepričavanju bolnih događaja ili otkrivanju osjetljivih informacija.

* EU Rez. Minimum, st. 27

* ECRE (Djeca), st. 27

* Priručnik UNHCR-a, st. 214

12.1.3 Kada je potrebno obaviti razgovor s djetetom, razgovor mora biti prilagođen djetetu (s prekidima za odmor, prijateljska atmosfera) i moraju ga voditi djelatnici koji su prošli obuku za vođenje razgovora s djetetom.

Djeca na razgovoru uvijek trebaju biti u pratnji zakonskog zastupnika odnosno, ako to dijete zatraži, i drugih mjerodavnih odraslih osoba (socijalni radnik, rodbina, skrbnik, itd.).

Djeci odvojenoj od roditelja treba omogućiti svjedočenje putem niza različitih sredstava. To uključuje usmeno svjedočenje, crtanje i pisanje, razgovore s neovisnim stručnjacima snimljene na video kameru i svjedočenje preko video-veze.

* CRC, čl. 3.3

* CoE Rez. Zračne luke, st. 10, ii.b

* ECRE (Djeca), st. 26-27

* EU Rez., čl. 4(5)

* Smjernice UNHCR-a, st. 4.2 i 8.4

12.2 Kriteriji za donošenje odluke o zahtjevu djeteta

12.2.1 Definicija pojma izbjeglica primjenjuje se na sve osobe bez obzira na starost. U traženju trajnih rješenja potrebno je pažljivo vagati načelo jedinstva obitelji u odnosu na načelo da najbolji interesi djeteta imaju prioritet. Nadležna tijela pri donošenju odluke trebaju uzimati u obzir Priručnik UNHCR-a, Smjernice o zaštiti i skrbi o djeci izbjeglicama i Smjernice iz 1997. godine, i to:

- starost i zrelost djeteta i stupanj razvoja,
- činjenicu da djeca mogu manifestirati svoje strahove na način koji se razlikuje od odraslih osoba,
- činjenicu da djeca vjerojatno imaju ograničeno poznavanje uvjeta u zemlji podrijetla,
- oblike povreda ljudskih prava specifičnih za djecu, kao naprimjer novačenje u vojsku, trgovanje zbog prostitucije, seksualno iskorištavanje, sakaćenje ženskih spolnih organa i prisilni rad,
- situaciju u kojoj se nalazi obitelj djeteta u zemlji podrijetla i gdje je to poznato želje roditelja koji su poslali dijete izvan zemlje kako bi ga zaštitili,
- činjenicu da radnje koje bi se u slučaju odrasle osobe smatrale zlostavljanjem ili diskriminacijom, u slučaju djeteta mogu predstavljati proganjanje,
- dakle, u ispitivanju zahtjeva potrebno je u većoj mjeri uzimati u obzir određene objektivne čimbenike i na temelju ovih čimbenika odrediti da li se može smatrati da je djetetov strah od progona osnovan.

* CRC, čl. 3, 12, 22, 32, 34, 35, 36 i 37

* CRC, čl. 38: Države su dužne osigurati da osobe koje nisu navršile 15 godina ne sudjeluju direktno u oružanim sukobima.

* Protokol 1 uz CRC

* Protokol 2 uz CRC

* CAT, čl. 1: Pojam "mučenje" znači svaku radnju kojom se nekoj osobi namjerno uzrokuje jaka bol ili patnja, tjelesna ili duševna, u svrhu dobivanja informacija ili priznanja od te ili neke treće osobe, kažnjavanja zbog radnje koju je počinila ili za koju se sumnja da ju je počinila ta ili treća osoba, zastrašivanja ili prisile te ili treće osobe, ili iz bilo kojeg razloga vođenog diskriminacijom bilo koje vrste, a kada se bol ili patnja uzrokuju od strane ili na nagovor ili uz suglasnost ili pristanak javnog djelatnika ili druge osobe koja nastupa po službenoj dužnosti.

* ECHR, čl. 4(1) i 4(2)2

* EU Rez., čl. 4(6): Pri obradi zahtjeva za azil maloljetnika bez pratnje potrebno je uzeti u obzir starost, zrelost i stupanj mentalnog razvoja maloljetnika, kao i činjenicu da je možda njegovo poznavanje uvjeta u zemlji podrijetla ograničeno.

* ICCPR, čl. 8

* ICESCR, čl. 10(3)

* ILO C182, čl. 3

* Protokol 1 uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba

čl. 77(2): Strane koje sudjeluju u oružanim sukobima moraju poduzeti sve moguće mjere kako bi osigurale da djeca koja nisu navršila 14 godina starosti ne sudjeluju direktno u neprijateljstvima.

* Protokol II uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba

čl. 4(3): Djeca koja nisu navršila 15 godina starosti ne smiju biti novačena u oružane snage i ne smije im se dopustiti sudjelovanje u neprijateljstvima.

* Protokol o trgovanju ljudima

* Djeca izbjeglice: Smjernice o zaštiti i skrbi, Poglavlja 8 i 9

* RSICC, čl. 8(2)(b)(xxv) i (e)(vii): Novačenje djece koja nisu navršila petnaest godina u nacionalne oružane snage, oružane snage ili grupe ili njihovo korištenje za aktivno sudjelovanje u neprijateljstvima predstavlja ratni zločin.

* UNHCR-AP, Dio III, Cilj 1(2): Države i UNHCR trebaju zajedno raditi na tome kako bi osigurali da vlasti uzimaju u obzir spol i starost, kao i oblike proganjanja koji imaju specifične aspekte vezane za spol i starost.

* Smjernice UNHCR-a, st. 8.6-8.10, 9.7 i 10.4

* Priručnik UNHCR-a, st. 203 i 213-219

12.2.2 Djeca odvojena od roditelja koja postanu punoljetna za vrijeme postupka utvrđivanja azila (tzv. "aged-out") i dalje imaju pravo na povlastice iz istog posebnog postupka kao osobe koje nisu navršile 18 godina. U ovom pogledu, države trebaju eliminirati nepotrebno kašnjenje koje bi moglo rezultirati u tome da dijete postane punoljetno za vrijeme trajanja procesa.

* ECRE (Djeca), st. 30

* Smjernice UNHCR-a, st. 5.4 i 10.1

13. Trajna ili dugoročna rješenja

13.1 Ostanak u zemlji prihvata/zemlji azila

Dijete odvojeno od roditelja može dobiti pristanak da ostane u zemlji domaćinu ako je ispunjen jedan ili više dolje navedenih uvjeta:

- priznat mu je status izbjeglice odnosno osobe koja treba zaštitu odnosno azil;
- dobio je de facto status ili dozvolu da ostane u zemlji iz humanitarnih razloga ili razloga suosjećanja, jer povratak u zemlju podrijetla nije siguran zbog, naprimjer, oružanih sukoba i/ili nije moguće pronaći roditelje djeteta, a u zemlji podrijetla ne postoji odgovarajući skrbnik, ili zbog zdravstvenih razloga;
- dijete je žrtva trgovanja i povratak u zemlju podrijetla nije siguran;
- jasno je da je ostanak djeteta u zemlji prihvatau njegovom najboljem interesu.

* CRC, čl. 3

* ECRE (Djeca), st. 42

* EU Rez., čl. 5(2): Sve dok povratak nije moguć, države članice trebale bi omogućiti ostanak maloljetnika.

* Protokol o trgovanju ljudima, čl. 7

* Djeca izbjeglice, Smjernice o zaštiti i skrbi

* Smjernice UNHCR-a, st. 9.1 i 9.4

13.2 Spajanje obitelji

Djeca odvojena od roditelja koja traže azil ili koja se iz drugog razloga nalaze u nekoj europskoj državi ponekad imaju članove obitelji u drugim europskim zemljama. Europske države trebale bi na pozitivan i proaktivan način nastojati olakšati spajanje obitelji djeteta u državi gdje će to biti u najboljem interesu djeteta u skladu s jamstvima iz točke 13.6.

Uvijek kada se radi o djetetu odvojenom od roditelja, europske države trebale bi nastojati omogućiti spajanje obitelji u zemlji gdje dijete živi, ako je to u najboljem interesu djeteta.

Ako dijete odvojeno od roditelja ima člana obitelji u trećoj zemlji i ako dijete i član obitelji žele spajanje u toj zemlji, tijela nadležna za poslove socijalne skrbi trebaju pažljivo istražiti da li odnosni član obitelji ispunjava uvjete za zbrinjavanje djeteta.

* CRC, čl. 10(1)

* CoE Mladi migranti, st. 7 vii-ix.

* Dublin II, čl. 15(3): Ako tražitelj azila koji je maloljetnik bez pratnje ima rodbinu koja se o njemu može brinuti u drugoj državi članici, države članice će ako je to moguće spojiti maloljetnika s odnosnom rodbinom, osim ako to ne bi bilo u najboljem interesu maloljetnika.

* ECHR, čl. 8.1

* ECRE (Djeca), st. 32, 34 i 35

* ECRE (Integracija), st. 139

- * EU Dir. Obitelj, čl. 10(3)(a): Ako je izbjeglica maloljetnik bez pratnje, države članice će u svrhu spajanja obitelji odobriti ulazak i boravak osoba koje su mu u srodstvu u prvom koljenu u direktnoj uzlaznoj liniji.
- * EU Rez., čl. 5(3)(a): Nadležna tijela moraju surađivati u spajanju maloljetnika bez pratnje s ostalim članovima obitelji, u zemlji podrijetla maloljetnika ili u zemlji gdje borave članovi obitelji.
- * Rezolucija Vijeća EU o usklađivanju nacionalne politike o spajanju obitelji, 3. lipanj 1993. godine
- * ICCPR, čl. 23(1)
- * ICRMW, čl. 44(1)
- * UNHCR-AP, Dio III, Cilj 1(2): Države moraju uvesti ili ojačati jamstva vezana za spol i starost u postupku utvrđivanja azila, s dužnim poštivanjem načela spajanja obitelji.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 5.5, 10.5 i 10.11

13.3 Integracija

13.3.1 Kada dijete odvojeno od roditelja dobije dozvolu ostanka, tijela nadležna za poslove socijalne skrbi trebaju pažljivo ispitati situaciju u kojoj se dijete nalazi (i uzeti u obzir starost, spol, povijest zbrinjavanja, psihičko i tjelesno zdravlje, obrazovanje i situaciju u kojoj se nalazi njegova obitelj u zemlji podrijetla). U konzultaciji s djetetom, potrebno je dogovoriti dugoročni smještaj u zajednici. Dugoročni smještaj može naravno biti tek produljenje privremenog načina zbrinjavanja. U pravilu je poželjno da dijete koje nije navršilo 15 odnosno 16 godina bude smješteno u udomiteljsku obitelj koja pripada njegovoj kulturi. Starija djeca više vole odnosno bolje se snalaze u kućnoj atmosferi manje grupe. Osoblje treba imati odgovarajuću obuku i poznavati kulturne potrebe djeteta odvojenog od roditelja.

U načelu braću se treba smjestiti zajedno, osim ako žele drugačije ili ako to ne bi bilo u njihovom najboljem interesu. Ako braća žive samostalno, te ako je najstariji preuzeo odgovornost, tada bi on trebao dobiti konkretnu pomoć i savjete.

Djeci odvojenoj od roditelja koja su postala punoljetna treba se ponuditi podrška kroz program "naknadne skrbi" kako bi lakše počeli živjeti samostalno.

- * CRC, čl. 13, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 26 i 27
- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 21: Smještaj za osobe kojima je priznat izbjeglički status
- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 23: Davanje "opće pomoći" osobama kojima je priznat izbjeglički status
- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 24: Radni uvjeti i socijalna zaštita za osobe kojima je priznat izbjeglički status
- * ECRE (Djeca), st. 19
- * EU Rez., čl. 4(7): Čim maloljetnik bez pratnje dobije izbjeglički status ili neki drugi status koji mu daje pravo na trajni boravak, mora se organizirati njegov dugoročni smještaj.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 10.2-10.3 i 10.6-10.9

13.3.2 Prava djeteta odvojenog od roditelja na obrazovanje i osposobljavanje, zdravstvenu zaštitu, učenje jezika (sukladno 11.3) i zaposlenje moraju biti pod istim uvjetima kao za djecu državljanke i sukladno nacionalnom pravu.

Prema djetetu odvojenom od roditelja koje je došlo u zemlju kao maloljetnik i kojem je dopušten ostanak iz humanitarnih razloga ili razloga suosjećanja ili koje je primilo neku vrstu privremenog statusa koji ističe u trenutku kada dijete navrší 18 godina treba postupati obazrivo kada postane punoljetno i paziti na njegov osjetljiv status. Ostanak u zemlji prihvatiti treba biti odobren.

* CRC, čl. 2, 3, 23, 24, 28, 29(1c) i 30

* CRC, čl. 31: Države članice priznaju pravo djeteta na odmor i slobodno vrijeme, na igru i rekreaciju primjerenu djetetovoj dobi, kao i da slobodno sudjeluje u kulturnom životu i umjetnosti. Države članice priznaju i promiču pravo djeteta da u potpunosti sudjeluje u kulturnom i umjetničkom životu, te će poticati stvaranje odgovarajućih i jednakih mogućnosti za kulturne, umjetničke, rekreativne i slobodne aktivnosti.

* CRC, čl. 39

* Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 22: Pravo na obrazovanje osoba kojima je priznat izbjeglički status

* ECRE (Djeca), st. 36-41

* ECRE (Integracija), st. 103-107

* Smjernice UNHCR-a, st. 10.10

13.4 Posvojenje

Posvojenje je rijetko, ako ikada, prikladno rješenje za dijete odvojeno od roditelja. Prije nego što se posvojenje smatra ostvarivim ili poželjnim, nadležna ustanova treba provesti pažljivu procjenu okolnosti u kojima živi obitelj djeteta u zemlji podrijetla. Preporuka Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu sadrži jasne procesne smjernice.

* CRC, čl. 21: Obaveze država u odnosu na međudržavno posvojenje.

* Haška konvencija iz 1993.

* Preporuka o primjeni Haške konvencije o zaštiti djeteta i suradnji u odnosu na međudržavno posvojenje na djecu izbjeglice i ostalu međunarodno raseljenu djecu, listopad 1994.

* Smjernice UNHCR-a, st. 10.4 i 10.8

13.5 Identitet i državljanstvo

Dijete odvojeno od roditelja za koje se utvrdi da nema državljanstvo treba dobiti pomoć u postupku stjecanja državljanstva.

* CRC, čl. 7(1): Dijete ima pravo na stjecanje državljanstva

* Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 27 i 28: Države će izdati osobne i putne isprave osobama kojima je priznat izbjeglički status.

- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 34: Države će olakšati naturalizaciju izbjeglica.
- * Konvencija o statusu osoba bez državljanstva, 1954., čl. 32: Države će olakšati naturalizaciju osoba bez državljanstva.
- * CRS
- * ICCPR, čl. 24(3): Svako dijete ima pravo na stjecanje državljanstva.

13.6 Povratak u zemlju podrijetla

13.6.1 Ovo je složeno područje i za primjenu dobre prakse potrebne su detaljne upute. Dijete odvojeno od roditelja treba biti vraćeno samo ako je povratak u najboljem interesu djeteta. Ostali razlozi, kao što je borba protiv ilegalne imigracije, trebaju biti sekundarni.

Najbolji način za realizaciju spajanja obitelji i povratak je dobrovoljni pristanak. Djeca trebaju biti u cijelosti obaviještena o svim aspektima povratka i njihovo mišljenje treba uzeti u obzir u svakoj fazi postupka. Trajanje odsutnosti djeteta iz zemlje podrijetla i starost djeteta važni su faktori koje treba uzeti u obzir u ovom postupku.

- * CRC, čl. 3
- * Protokol o trgovanju ljudima definicija, čl. 8: Države trebaju olakšati repatrijaciju žrtava trgovanja ljudima.
- * Djeca izbjeglice: Smjernice o zaštiti i skrbi, UNHCR, 1994., str. 138-144
- * Smjernice UNHCR-a, st. 9.4 i 10-12

13.6.2 Prije povratka djeteta odvojenog od roditelja u zemlju podrijetla, potrebno je sljedeće:

- pažljiva procjena sigurnosti povratka djeteta u domovinu, uzimajući u obzir rizik proganjanja, sudjelovanja u oružanim sukobima, nasilja i zlostavljanja, kao i iskorištavanja;
- skrbnik odnosno savjetnik djeteta u zemlji prihvata suglasan je da je povratak u najboljem interesu djeteta;
- pažljiva procjena situacije u kojoj se nalazi obitelj u domovini. Potrebno je ispitati sposobnost djetetove obitelji (roditelji ili drugi srodnici) da pružaju odgovarajuću skrb;
- pažljiva procjena dostupnosti hrane, smještaja, zdravstvene zaštite, obrazovanja, stručnog osposobljavanja i zaposlenja u domovini;
- ove procjene treba izvršiti stručna i neovisna organizacija (odnosno ne ona koja je donijela početnu odluku o zahtjevu djeteta za izbjeglički status ili drugo) i mora biti objektivna, nepolitička te mora uzeti u obzir najbolji interes djeteta;
- djetetovi roditelji, srodnici ili neki drugi odrasli skrbnik slažu se pružati neposrednu i dugoročnu skrb nakon dolaska djeteta u zemlju podrijetla. Stav obitelji o povratku djeteta treba ispitati i uzeti u obzir;
- dijete je potpuno informirano i konzultirano u svim fazama postupka i dobilo je odgovarajuće savjete i pomoć; stav djeteta o povratku također treba uzeti u obzir, u skladu s njegovom dobi i zrelošću;
- prije povratka potrebno je omogućiti kontakt djeteta s obitelji;

- za vrijeme povratka, dijete mora imati odgovarajuću pratnju;
- nakon povratka, dobrobit djeteta trebaju učinkovito nadgledati odgovarajuća tijela ili agencije.

Djeca žrtve trgovanja ljudima nikada ne smiju biti vraćena u zemlju podrijetla bez prethodno pažljive procjene obitelji i potencijalnog rizika odmazde ili ponovnog trgovanja, a kako bi se osiguralo da se dijete vraća u sigurnu okolinu.

Prema djetetu odvojenom od roditelja koje je stiglo kao maloljetnik, ali koje je napunilo 18 godina i nije mu dopušten ostanak u zemlji primatelju treba se postupati pažljivo i mora ga se konzultirati o uvjetima potrebnim za uspješnu reintegraciju u zemlji podrijetla.

- * CRC, čl. 3
- * CRC, čl. 5: Države stranke poštovat će prava i dužnosti roditelja ili članova proširene obitelji da djetetu osiguraju odgovarajuće usmjerenje i vođenje.
- * CRC, čl. 6, 12, 19, 20, 24, 27, 28, 34, 26, 37(a), 38 i 39
- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 32(1): Države neće protjerati izbjeglicu koji zakonito boravi na njihovom teritoriju.
- * Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951., čl. 33
- * CAT, čl. 3
- * CoE Prep. o protjerivanju, st. 13.v.h: prema maloljetnicima bez pratnje mora se postupati primjereno njihovoj starosti i mora ih odmah preuzeti sudac za maloljetnike i moraju imati pristup neovisnom pravnom savjetniku i zastupanju.
- * CoE Mladi migranti, st. 7, x
- * ECRE (Djeca), st. 33 i 42
- * EU Rez., čl. 5
- * UNHCR-AP, Dio III, Cilj 2(7): U suradnji s nadležnim međuvladinim organizacijama države trebaju razvijati strategije za promicanje povratka i ponovnog primitka osoba koje ne trebaju međunarodnu zaštitu na humani način i u potpunosti poštujući njihova ljudska prava i dostojanstvo, bez upotrebljavanja neprimjerene sile, a u slučaju djece, uzimajući u obzir njihove najbolje interese.
- * Smjernice UNHCR-a, st. 9.4, 9.5, 10.5, 10.12-10.14

ANEKS I

SOCIJALNA POVIJEST

Vezano za st. C7, organizacija nadležna za pružanje skrbi djetetu trebala bi prikupiti sljedeće informacije o djetetu:

1. Podaci o obitelji (u zemlji podrijetla ili drugdje)
2. Podaci o osobama koje ne pripadaju njegovoj obitelji, ali koje su važne djetetu
3. Okolnosti pronalaženja/identifikacije djeteta
4. Podaci o odvajanju djeteta od obitelji
5. Podaci o životu djeteta prije i nakon odvajanja
6. Tjelesno stanje, zdravlje i podaci o zdravstvenom stanju
7. Obrazovanje (formalno i neformalno)
8. Sadašnji uvjeti zbrinjavanja
9. Želje i planovi djeteta za budućnost
10. Preliminarna procjena psihičkog i emotivnog razvoja djeteta i njegove zrelosti
11. Procjena starosti

(Smjernice UNHCR-a, st. 5.9)

ANEKS II

MEĐUNARODNO I REGIONALNO PRAVO, POLITIKA I SMJERNICE

1. Međunarodni instrumenti o pravima i zaštiti djeteta

- Konvencija o zaštiti maloljetnika, 1961.
- Konvencija o građanskim aspektima međunarodne otmice djeteta, 1980.
- Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu
- Haška konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, provođenju i suradnji u odnosu na odgovornost roditelja i mjere za zaštitu djeteta, 1996. (još nije na snazi)
- Haška konvencija o zaštiti djeteta i suradnji u odnosu na međudržavno posvojenje, 1993.
- ILO Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada, 182, 1999.
- Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe, 2000.
- Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 2000.
- Preporuka o primjeni Haške konvencije o zaštiti djeteta i suradnji u odnosu na međudržavno posvojenje na djecu izbjeglice i ostalu međunarodno raseljenu djecu, Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu, listopad 1994.
- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, 1989.
- Pravilnik Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnih osoba lišenih slobode, 1990.
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda o provođenju pravde za maloljetne osobe (Pravila iz Beijinga), 1985.

2. Međunarodno pravo

- Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju, 1960.
- Konvencija o sprječavanju mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, 1984.
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, 1979.
- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, 1965.
- Konvencija o smanjenju broja slučajeva osoba bez državljanstva, 1961.
- Konvencija o statusu osoba bez državljanstva, 1954.
- Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji, 1990.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966. (i Fakultativni protokol)
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966.
- Protokol uz Ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 8. lipanj 1977., čl. 77 i 78
- Protokol uz Ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), 8. lipanj 1977., čl. 4
- Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se nadopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, 2000.
- Protokol o statusu izbjeglica, 1967.

- Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim se nadopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, 2000.
- Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda, 1998.
- Konvencija Ujedinjenih naroda o transnacionalnom organiziranom kriminalitetu, Palermo, 2000.
- Konvencija Ujedinjenih naroda o statusu izbjeglica, 1951.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948.

3. Europski instrumenti

- Europska konvencija o sprječavanju mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, 1987.
- Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (i Protokoli), 1950.
- Europska konvencija o posvojenju djece od 24.04.1967.
- Europska konvencija o realizaciji prava djeteta od 25.01.1996.
- Europska konvencija o pravnom statusu djece rođene izvan braka od 15.10.1975.
- Europska konvencija o priznanju i provođenju odluka o skrbništvu nad djecom i uspostavi skrbništva nad djecom od 20.05.1980.
- Europska socijalna povelja, 1961.

4. Zakonodavstvo Europske unije o azilu i imigraciji

- Povelja o osnovnim pravima Europske unije, prosinac 2000.
- Direktiva Vijeća 2001/40/EC o međusobnom priznanju odluka o protjerivanju državljana trećih zemalja
- Direktiva Vijeća 2001/55/EC od 20. srpnja 2000. godine o minimalnim standardima za davanje privremene zaštite u slučaju masovnog priljeva raseljenih osoba i o mjerama za uravnoteženje napora država članica za primanje tih osoba i za snošenje posljedica
- Direktiva Vijeća 2003/86/EC od 22. rujna 2003. o pravu na spajanje obitelji
- Direktiva Vijeća 2003/9/EC kojom se određuju minimalni standardi za primanje tražitelja azila
- Uredba Vijeća EU (EC) br. 343/2003 kojom se utvrđuju uvjeti i mehanizmi za određivanje država članica odgovornih za ispitivanje zahtjeva za utvrđivanje azila podnesenog u jednoj od država članica od strane državljana treće zemlje, 2003 (Dublin II)
- Uredba Vijeća (EC) br. 2725/2000 o osnivanju "Eurodac-a" u cilju usporedbe otisaka prstiju radi učinkovite primjene Dublinske konvencije
- Priopćenje Europske komisije o upravljanju vanjskim granicama država članica Europske unije, svibanj 2002.
- Europska konvencija o postepenom ukidanju kontrole na zajedničkim granicama, 1985. (Schengenski sporazum)
- Okvirna odluka o borbi protiv trgovanja ljudima, rujan 2002.
- Plan za borbu protiv ilegalne imigracije i trgovanja ljudima, Vijeće EU, lipanj 2002.
- Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma, 1990.

5. Smjernice UNHCR-a i Izvršni odbor UNHCR-a

- Smjernice o politici i postupku prema djeci bez pratnje koja traže azil, 1997.
- Priručnik o postupcima i kriterijima za utvrđivanje izbjegličkog statusa, 1992.
- Djeca izbjeglice: Smjernice o zaštiti i skrbi, 1994.
- Preseljenje izbjeglica: Međunarodni priručnik za primanje i integraciju, Poglavlje 3.3, Ulaganje u budućnost: Djeca i mladi ljudi izbjeglice, 2002.
- UNHCR-ov Program pravne zaštite izbjeglica, 2002.
- Zaključak Izvršnog odbora UNHCR-a br. 47 (1987.) o "Djeci izbjeglicama"
- Zaključak Izvršnog odbora UNHCR-a br. 59 (1989.) o "Djeci izbjeglicama"
- Zaključak Izvršnog odbora UNHCR-a br. 84 (1997.) o "Djeci i adolescentima izbjeglicama"
- Zaključak Izvršnog odbora UNHCR-a br. 88 (1999.) o "Zaštiti obitelji izbjeglica"
- Smjernice UNHCR-a o isključenju, 1996.
- Rad s djecom bez pratnje: Pristup temeljen na zajednici, 1996.

6. Deklaracije, rezolucije i smjernice Ujedinjenih naroda

- Deklaracija o društvenim i pravnim načelima za zaštitu i dobrobit djece, s posebnim osvrtom na udomiteljsku skrb i posvojenje u nacionalnom i međunarodnom kontekstu, 1986.
- Deklaracija o ljudskim pravima osoba koje nisu državljani zemlje u kojoj žive, 1985.
- Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, 1992.
- Preporučena načela i smjernice UNHCR-a o ljudskim pravima i trgovanju ljudima, E/2002/68/Add.1, 20. svibanj 2002.
- Odluka UNHCR-ove komisije za ljudska prava 2002/51 o trgovanju ženama i djevojčicama

7. Rezolucije i preporuke Europske unije

- Briselska deklaracija o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima, Vijeće EU, 29. studeni 2002., JAI 280, SOC 572
- Zaključci o zemljama u kojima u pravilu ne postoji ozbiljan rizik od proganjanja, Vijeće EU, 1992.
- Zaključci o uvjetima za primanje tražitelja azila, Vijeće EU, rujan 2000.
- Odluka Vijeća o praćenju provedbe usvojenih instrumenata o azilu, Vijeće EU, lipanj 1997.
- Zajednička akcija za borbu protiv trgovanja ljudima i spolnog iskorištavanja djece, Vijeće EU, veljača 1997. (97/1 54/JHA)
- Zajednički stav od 4. ožujka 1996. definiran od strane Vijeća na temelju čl. K.3 Ugovora o Europskoj uniji o usklađenoj primjeni definicije pojma "izbjeglica" iz čl. 1 Ženevske konvencije od 28. srpnja 1951. o statusu izbjeglica (96/196/JHA)
- Rezolucija o podjeli tereta s obzirom na primanje i boravak raseljenih osoba na privremenoj osnovi, Vijeće EU, rujan 1995.
- Rezolucija Vijeća Europe o usklađenom pristupu pitanjima vezanim za treće zemlje domaćine, 1992.
- Rezolucija Vijeća Europe o očito neosnovanim zahtjevima za azil, 1992.
- Rezolucija o minimalnim jamstvima za postupak utvrđivanja azila, Vijeće EU, lipanj 1995.

- Rezolucija o usklađivanju nacionalne politike o spajanju obitelji, Vijeće EU, lipanj 1993. godine
- Rezolucija o maloljetnicima bez pratnje koji su državljani trećih zemalja, Vijeće EU, lipanj 1997. (97/C 221/03)

8. Rezolucije i preporuke Vijeća Europe

- Preporuka br. R (91) 11 Odbora ministara o spolnom iskorištavanju, pornografiji i prostituciji, te trgovanju djecom i mlađim punoljetnicima
- Preporuka br. R (2000) 11 Odbora ministara o postupanju protiv trgovanja ljudima u svrhu seksanog iskorištavanja
- Završna deklaracija 7. Ministarske konferencije ministara odgovornih za migraciju, rujan 2002.
- Preporuka 1237 (1994.) Parlamentarne skupštine o položaju tražitelja azila čiji je zahtjev za azil odbijen
- Preporuka 1309 (1996) Parlamentarne skupštine o obuci službenih osoba koje primaju tražitelje azila na graničnim prijelazima
- Preporuka 1327 (1997) Parlamentarne skupštine o zaštiti i jačanju ljudskih prava izbjeglica i tražitelja azila u Europi
- Preporuka 1475 (2000) Parlamentarne skupštine. Dolazak tražitelja azila u europske zračne luke
- Preporuka 1547 (2002) Parlamentarne skupštine o postupcima za protjerivanje u skladu s ljudskim pravima i provedenim uz poštivanje sigurnosti i dostojanstva
- Preporuka 1577 (2002) Parlamentarne skupštine, Stvaranje povelje o skrivenoj migraciji
- Preporuka 1596 (2003) Parlamentarne skupštine o položaju mladih migranata u Europi

9. Dokumenti OESS-a

- Akcijski plan OESS-a za borbu protiv trgovanja ljudima, Ministarski sastanak u Maastrichtu, 2003.

10. Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike

- Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike: Stav o djeci izbjeglicama, 1996.
- Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike: Stav o integraciji izbjeglica u Europi, prosinac 2002.

ANEKS III

REFERENCE

Počevši s Konvencijom o pravima djeteta i njezinim protokolima, a zatim s kraticama korištenim u tekstu i izvodima iz odgovarajućih članaka/stavaka ili linkom do teksta.

CRC, Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, 1989.

Čl. 2(1): Države stranke će, na području vlastite jurisdikcije uvažavati i osiguravati sva prava predviđena ovom Konvencijom za svako dijete bez ikakve diskriminacije s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalnu, etničku ili socijalnu pripadnost, imovinu, nesposobnost, rođenje ili druge osobine djeteta, n njegovih roditelja ili zakonskih zastupnika.

Čl. 2(2): Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere za osiguranje zaštite djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja zbog položaja, djelovanja, izraženog mišljenja ili uvjerenja djetetovih roditelja, zakonskih zastupnika ili članova obitelji.

Čl. 3(1): U svim aktivnostima koje se odnose na djecu, bez obzira poduzimaju li ih javne ili privatne institucije socijalne skrbi, sudovi, upravna ili pravosudna tijela, najbolji interesi djeteta trebaju imati prednost.

Čl. 3(3): Države stranke osigurat će da institucije, službe za skrb ili zaštitu djece budu pod stručnim nadzorom te da budu usklađene sa standardima koje su uspostavila nadležna tijela, osobito u području sigurnosti, zdravlja, brojnosti i podobnosti osoblja.

Čl. 5(1): Države stranke poštovat će odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, kad je to potrebno članova proširene obitelji ili zajednice kako to propisuju mjesni običaji ili zakonskih zastupnika ili drugih osoba koje su pravno odgovorne za dijete, da djetetu u skladu s njegovim razvojnim sposobnostima, osiguraju odgovarajuće usmjeravanje i vođenje u ostvarivanju prava kako ih predviđa ova Konvencija.

Čl. 6(1): Države stranke priznaju da svako dijete ima prirodno pravo na život.

Čl. 7(1): Odmah nakon rođenja dijete treba upisati u matične knjige rođenih; dijete od rođenja ima pravo na ime, pravo na stjecanje državljanstva i, koliko je to moguće, pravo da zna tko su mu roditelji i da uživa njihovu skrb.

Čl. 8(1): Države stranke obvezuju se da će poštovati pravo djeteta na očuvanje vlastite osobnosti, uključujući državljanstvo, ime i osobne odnose kakvi su priznati zakonom, a u koje se neće protupravno dirati.

Čl. 8(2): Ako su djetetu nezakonito uskraćeni neki ili svi dijelovi njegove osobnosti, države stranke osigurat će odgovarajuću pomoć i zaštitu kako bi se što prije ponovno ustanovila djetetova osobnost.

Čl. 9(3): Države stranke priznat će djetetu koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja pravo da redovito održava osobne odnose i neposrednu vezu s oba roditelja, osim ako je to suprotno djetetovom najboljem interesu. 4. U slučajevima kada je takvo odvajanje posljedica mjere koju je poduzela država stranka, kao što su pritvor, zatvor, izgnanstvo, izgon ili smrt (uključujući smrt koja nastupi zbog bilo kojeg uzroka dok je osoba pod paskom države) jednog ili oba roditelja ili djeteta, država stranka će na zahtjev, roditeljima, djetetu ili ako je potrebno, nekom drugom članu obitelji, pružiti bitne obavijesti o boravištu odsutnog član(ov)a obitelji, osim ako bi davanje takve obavijesti

štetilo djetetovoj dobrobiti. Nadalje, države stranke će osigurati da podnošenje takvog zahtjeva ne uzrokuje štetne posljedice za osobu(e) o kojoj je riječ.

Čl. 10(1): U skladu s obvezom država stranaka iz članka 9, stavak 1, zahtjev djeteta ili njegovih roditelja za ulazak u državu stranku ili njezino napuštanje radi sjedinjenja s obitelji, razmatrat će se povoljno, humano i hitno. Nadalje, države stranke osigurat će da podnošenje takvog zahtjeva ne uzrokuje štetne posljedice za podnositelja zahtjeva ili članove njegove obitelji.

Čl. 10(2): Dijete čiji roditelji borave u različitim državama ima pravo na redovito održavanje osobnih odnosa i neposrednih veza s oba roditelja, osim u izuzetnim okolnostima. U tom cilju i u skladu s obvezom država stranaka iz članka 9, stavak 2, države stranke će priznati pravo djeteta i njegovih roditelja da napusti zemlju, uključujući i vlastitu, kao i pravo na ulazak u svoju zemlju. Pravo napuštanja bilo koje zemlje bit će podvrgnuto samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su nužna za zaštitu nacionalne sigurnosti, javnog poretka (*ordre public*), javnog zdravlja, ćudoređa ili prava i sloboda drugih i koja su u skladu s drugim pravima priznatim u ovoj Konvenciji.

Čl. 12(1): Države stranke osigurat će djetetu koje je sposobno oblikovati vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih pogleda u svim stvarima koje se tiču djeteta, te im pridavati značaj u skladu s dobi i zrelosti djeteta.

Čl. 12(2): Radi toga, djetetu treba posebice omogućiti da u svakom sudskom i upravnom postupku koji se odnosi na njega, bude saslušano bilo neposredno bilo uz pomoć posrednika ili odgovarajućeg tijela, na način kako to predviđaju postupovna pravila domaćeg prava.

Čl. 13(1): Dijete ima pravo na slobodu izražavanja; ono uključuje slobodu traženja, primanja i davanja obavijesti i ideja svake vrste bez obzira na granice, bilo usmeno, pisano ili tiskano, putem umjetnosti ili bilo kojeg drugog sredstva prema djetetovom odabiru.

Čl. 13(2): Ovo se pravo može ograničiti, ali samo na temelju zakona i kada je to nužno: (a) radi zaštite prava ili ugleda drugih; ili (b) radi zaštite nacionalne sigurnosti, javnog poretka (*ordre public*), javnog zdravlja ili ćudoređa.

Čl. 14(1): Države stranke priznat će djetetu pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi.

Čl. 14(2): Države stranke priznat će prava i dužnosti roditelja i, kad je to potrebno zakonskih zastupnika, da dijete usmjeravaju u ostvarivanju njegovih prava na način koji je u skladu s razvojnim sposobnostima djeteta.

Čl. 14(3): Sloboda očitovanja vjeroispovijedi ili uvjerenja može biti ograničena samo na temelju zakona i kad je to nužno radi zaštite javne sigurnosti, reda, zdravlja, ćudoređa ili temeljnih prava i sloboda drugih.

Čl. 15(1): Države stranke priznaju djetetu pravo i slobodu udruživanja i mirnog okupljanja.

Čl. 15(2): Nije dopušteno ograničiti ostvarivanje navedenih prava osim na temelju zakona kada je to nužno u demokratskom društvu, a u interesu nacionalne sigurnosti, javnog poretka (*ordre public*), zaštite javnog zdravlja ili zaštite prava i sloboda drugih.

Čl. 16(1): Nijedno dijete ne smije biti podvrgnuto samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, kao ni nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

Čl. 16(2): Dijete ima pravo na pravnu zaštitu u slučaju takvog miješanja ili napada.

Čl. 17: Države stranke priznaju važnu ulogu koju imaju sredstva javnog priopćavanja; djetetu će se osigurati pristup obavijestima i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, posebice onih kojima je cilj promicanje djetetove socijalne, duhovne i čudoredne dobrobiti, te tjelesnog i duševnog zdravlja. Radi toga, države stranke će:

(a) poticati sredstva javnog priopćavanja na širenje informacija i materijala od socijalnog i kulturnog probitka za dijete u skladu s duhom članka 28; (b) poticati međunarodnu suradnju u stvaranju, razmjeni i širenju takvih obavijesti i materijala iz raznovrsnih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora; (c) poticati proizvodnju i širenje dječjih knjiga; (d) poticati sredstva javnog priopćavanja da obrate posebnu pozornost na jezične potrebe djece koja pripadaju manjinskim skupinama ili su domorodačkog podrijetla; (e) poticati razvoj prikladnih naputaka za zaštitu djeteta od obavijesti i materijala štetnih za njegovu dobrobit, imajući na umu odredbe članka 13 i 18.

Čl. 18(2): U svrhu jamstva i promicanja prava navedenih u ovoj Konvenciji, države stranke će pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima i zakonskim zastupnicima u ostvarivanju njihove odgovornosti za odgoj djeteta i osigurati razvoj institucija, olakšica i službi za skrb o djeci.

Čl. 19(1): Države stranke poduzet će sve odgovarajuće zakonodavne, upravne, socijalne i obrazovne mjere za zaštitu djeteta od svih oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlorabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja, uključujući i spolnu zlorabu, dok o djetetu skrbi roditelj(i), zakonski zastupnik(ci) ili druga osoba kojoj je dijete povjereno.

Čl. 19(2): Navedene mjere zaštite moraju po potrebi uključiti učinkovite postupke za stvaranje socijalnih programa koji će osigurati podršku potrebnu djetetu i osobama koje skrbe o djetetu, kao i za druge oblike sprječavanja i ustanovljenja, prijavljivanja, prosljeđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva navedenog zlostavljanja djeteta i, po potrebi, za uključivanje suda.

Čl. 20(1): Dijete kojem je privremeno ili trajno uskraćeno obiteljsko okruženje ili koje zbog vlastite dobrobiti ne smije ostati u obiteljskom okruženju, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.

Čl. 20(3): Takva skrb može, među ostalim, uključivati udomiteljstvo, kafalah islamskog prava, posvojenje ili, kad je to nužno, smještaj u odgovarajuće institucije za skrb o djeci. U razmatranju mogućnosti, osobita pažnja posvetit će se poželjnosti da dijete i dalje bude odgajano u istom etničkom, vjerskom, kulturnom i jezičnom okruženju.

Čl. 21: Države stranke koje priznaju i/ili dopuštaju sustav posvojenja, osigurati će da pri tome najbolji interes djeteta bude uzet u obzir koliko je najviše moguće, te će:

(a) osigurati da posvojenje odobravaju samo nadležna tijela koja, u skladu s pravom koje se primjenjuje i s postupkom, te na temelju svih bitnih i pouzdanih obavijesti, odlučuju da li se posvojenje dopušta s obzirom na djetetov položaj u odnosu na roditelje, srodnike i zakonske zastupnike, te da li su, ako je potrebno, zainteresirane osobe dale obaviješteni pristanak nakon što su primjereno savjetovane; (b) priznati da se međudržavno posvojenje može smatrati zamjenskim načinom zbrinjavanja djeteta ako se dijete ne može smjestiti u udomiteljsku ili posvojiteljsku obitelj ili se na neki drugi primjereni način ne može zbrinuti u zemlji svojeg podrijetla; (c) osigurati da dijete na koje se odnosi međudržavno posvojenje uživa zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju posvojenja u djetetovoj domovini; (d) poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurale da u slučaju međudržavnog posvojenja, osobe koje su uključene u postupak posvojenja ne ostvare nedopuštenu novčanu korist; (e) promicati, kad je to primjereno, ciljeve sadržane u ovom

članku sklapanjem dvostranih ili višestranih dogovora ili sporazuma, te nastojati unutar tih okvira, da smještaj djeteta u drugu zemlju obavljaju nadležne vlasti ili tijela.

Čl. 22(1): Države stranke poduzet će odgovarajuće mjere kako bi osigurale da će dijete, koje traži izbjeglički status ili koje se smatra izbjeglicom u skladu s međunarodnim ili domaćim pravom i postupkom koji se primjenjuju, dobiti, bez obzira je li bez pratnje ili u pratnji svojih roditelja ili neke druge osobe, odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u ostvarivanju prava sadržanih u ovoj Konvenciji i u drugim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima ili drugim humanitarnim međunarodnim instrumentima koji su spomenute države strankama.

Čl. 22(2): U tu će svrhu države stranke, koliko budu smatrale primjerenim, surađivati u svim naporima Ujedinjenih naroda i drugih nadležnih međuvladinih ili nevladinih organizacija koje surađuju s Ujedinjenim narodima, kako bi zaštitile i pomogle takvom djetetu i kako bi pronašle roditelje ili druge članove obitelji svakog djeteta izbjeglice, u namjeri dobivanja obavijesti potrebnih za sjedinjenje djeteta s obitelji. Kad se roditelji ili drugi članovi obitelji ne mogu pronaći, djetetu će se osigurati jednaka zaštita kao i svakom drugom djetetu kojem je, zbog bilo kakvoga razloga, trajno ili privremeno uskraćeno obiteljsko okruženje, kako je navedeno u ovoj Konvenciji.

Čl. 23(1): Države članice priznaju da dijete s duševnim ili tjelesnim nedostacima mora uživati potpun i dostojan život, u uvjetima koji omogućuju njegovo dostojanstvo, promiču samopouzdanje i olakšavaju djetetovo djelatno sudjelovanje u društvu.

Čl. 23(2): Države stranke priznaju da dijete s nedostacima ima pravo na posebnu skrb; ohrabrivat će a i osigurati svakom takvom djetetu i osobama odgovornim za skrb o njemu, ovisno o raspoloživim sredstvima, pomoć kakva je potrebna i primjerena djetetovim uvjetima i okolnostima roditelja ili drugih osoba koje skrbe o djetetu.

Čl. 23(3): Priznajući djetetu s nedostacima posebne potrebe, pomoć koja se daje u skladu sa stavkom 2. ovog članka, bit će besplatna kad god je to moguće, uzimajući u obzir novčane mogućnosti roditelja i drugih osoba koje skrbe o djetetu, i bit će osmišljena tako da djetetu s nedostacima osigura učinkovit pristup obrazovanju, obuci, službama zdravstvene skrbi, rehabilitacijskim službama, pripremama za zapošljavanje i mogućnostima za razonodu, a koji doprinose što potpunijem društvenom uklapanju i osobnom razvoju djeteta, uključujući kulturni i duševni razvoj.

Čl. 23(4): Države stranke promicat će, u duhu međunarodne suradnje, razmjenu odgovarajućih obavijesti s područja preventivne zdravstvene skrbi, te medicinskog, psihološkog i funkcionalnog liječenja djece s nedostacima, uključujući širenje i pristup obavijestima o metodama rehabilitacije, obrazovanju i stručnom osposobljavanju, sve radi omogućavanja državama strankama da poboljšaju svoje mogućnosti i vještine te prošire iskustva iz tih područja. Radi toga, posebna će se pozornost obratiti potrebama zemalja u razvoju.

Čl. 24(1): Države stranke priznaju pravo djeteta da uživa najviše moguće zdravstvene standarde i olakšice u liječenju bolesti i zdravstvenoj rehabilitaciji. Države stranke nastojat će da nijednom djetetu ne bude uskraćen pristup takvim službama zdravstvene skrbi. Čl. 24(2): Države stranke zalagat će se za punu primjenu navedenog prava, a posebice će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi:

(a) smanjile smrtnost dojenčadi i djece; (b) osigurale potrebnu medicinsku pomoć i zdravstvenu skrb svakom djetetu, s naglaskom na razvoj primarne zdravstvene skrbi; (c) suzbile bolesti i neishranjenost uključujući, u okviru primarne zdravstvene skrbi, među ostalim, primjenu lako dostupne tehnologije i osiguravanje primjerene hrane i čiste pitke vode, uzimajući u obzir opasnosti i rizike zagađivanja okoliša; (d) osigurale za majke odgovarajuću prenatalnu i postnatalnu skrb; (e) osigurale da svi slojevi društva, a

posebice roditelji i djeca, budu obaviješteni o tome da imaju pristup obrazovanju i potporu u korištenju osnovnih znanja o dječjem zdravlju i prehrani, prednostima dojenja, higijeni, čistoći okoliša i sprječavanju nezgoda; (f) razvile preventivnu zdravstvenu skrb, savjetovališta za roditelje, te poduku i službe u svez s planiranjem obitelji.

Čl. 24(3): Države stranke poduzet će sve učinkovite i odgovarajuće mjere za ukidanje tradicionalnih postupaka koji štete zdravlju djece.

Čl. 24(4): Države stranke obvezuju se promicati i ohrabrivati međunarodnu suradnju radi progresivnog postizanje pune primjene prava priznatih u ovome članku. Radi toga, posebna će se pozornost obratiti potrebama zemalja u razvoju.

Čl. 25: Države članice priznaju da dijete, koje su nadležna tijela smjestila u ustanovu radi zbrinjavanja, zaštite ili liječenja tjelesnog ili duševnog zdravlja, ima pravo na povremeni nadzor takvog zbrinjavanja, zaštite ili liječenja, kao i svih drugih okolnosti u svezi s njegovim smještajem u instituciju.

Čl. 26(1): Države stranke priznat će svakom djetetu pravo na povlastice iz socijalne sigurnosti, uključujući socijalno osiguranje, i poduzet će sve potrebne mjere za postizanje potpune primjene ovog prava u skladu s domaćim zakonodavstvom.

Čl. 26(2): Povlastice se moraju podijeliti gdje je to moguće, uzimajući u obzir sredstva i okolnosti na strani djeteta i osoba koje su odgovorne za uzdržavanje djeteta, kao i svaku drugu okolnost značajnu za zahtjev za dobivanje povlastice, koji je podnijelo dijete osobno ili je podnesen u njegovo ime.

Čl. 27(1): Države stranke priznaju pravo svakog djeteta na životni standard primjeren djetetovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, ćudorednom i društvenom razvoju.

Čl. 27(2): Roditelj(i) i drugi su prije svih odgovorni da, unutar svojih sposobnosti i novčanih mogućnosti, osiguraju životne uvjete nužne za djetetov razvoj.

Čl. 27(3): Države stranke poduzet će, u skladu s nacionalnim prilikama i sukladno svojim mogućnostima, odgovarajuće mjere pomoći roditeljima i drugima koji su odgovorni za dijete, radi ostvarivanja ovog prava, a u slučaju potrebe osigurati će materijalnu pomoć i programe potpore, posebice glede prehrane, odijevanja i stanovanja.

Čl. 27(4): Države stranke poduzet će sve potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije uzdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su materijalno odgovorne za dijete, kako unutar države stranke, tako i iz inozemstva. Posebice, kad osoba koja je financijski odgovorna za dijete živi u državi različitoj od one u kojoj živi dijete, države stranke promicat će pristup međunarodnim sporazumima ili sklapanje takvih sporazuma kao i drugih odgovarajućih dogovora.

Čl. 28(1): Države stranke priznaju pravo djeteta na obrazovanje, a radi postupnog ostvarenja tog prava na temelju jednakih mogućnosti, one će posebice:

(a) uspostaviti osnovno obrazovanje kao obvezatno i besplatno za sve; (b) poticati razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja, uključujući opće i stručno obrazovanje, i učiniti ih raspoloživim i dostupnim svakom djetetu, te poduzeti odgovarajuće mjere kako što su uvođenje besplatnog obrazovanja i pružanje financijske pomoći u slučaju potrebe; (c) učiniti više obrazovanje dostupnim svakom na temelju sposobnosti, svim prikladnim sredstvima; (d) obavijesti i savjete o obrazovanju i stručnom usavršavanju učiniti dostupnima svakom djetetu; (e) poduzeti mjere za poticanje redovitog pohađanja nastave i smanjenje ispisivanja djece iz škole.

Čl. 28(2): Države stranke poduzet će odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se školska stega provodi na način primjeren djetetovom ljudskom dostojanstvu i u skladu s ovom Konvencijom.

Čl. 28(3): Države stranke promicat će i ohrabrivati međunarodnu suradnju u stvarima obrazovanja, posebice radi doprinosa uklanjanju neznanja i nepismenosti širom svijeta i

radi olakšanog pristupa znanstvenom i tehničkom znanju i suvremenim postupcima poučavanja. Radi toga, posebna će se pozornost obratiti potrebama zemalja u razvoju.

Čl. 29(1)(c): Države stranke suglasne su da obrazovanje djeteta treba biti usmjereno: razvoju poštovanja djetetovih roditelja, njegove vlastite kulturne osobnosti, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj dijete živi, zemlje iz koje dijete potječe i civilizacija koje se razlikuju od djetetove.

Čl. 30: U onim državama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezične manjine ili osobe domorodačkog podrijetla, djetete koje pripada takvoj manjini ili koje je domorodačkog podrijetla, neće se kao ni ostalim članovima njegove skupine, uskratiti pravo na vlastitu kulturu, na ispovijedanje svoje vjeroispovijedi i obavljanje vjerskih obreda ili na uporabu vlastitog jezika.

Čl. 31(1): Države stranke priznaju pravo djeteta na odmor i slobodno vrijeme, na igru i rekreaciju primjerenu djetetovoj dobi, kao i da slobodno sudjeluje u kulturnom životu i umjetnosti.

Čl. 31(2): Države stranke priznaju i promiču pravo djeteta da u potpunosti sudjeluje u kulturnom i umjetničkom životu, te će poticati stvaranje odgovarajućih i jednakih mogućnosti za kulturne, umjetničke, rekreativne i slobodne aktivnosti.

Čl. 32(1): Države stranke priznaju pravo djeteta na zaštitu od gospodarskog izrabljivanja i od obavljanja bilo kakvog posla koji bi bio opasan ili bi ometao djetetovo obrazovanje, bio štetan za djetetovo zdravlje ili tjelesni, duševni, duhovni, ćudoredni ili društveni razvoj.

Čl. 34: Države stranke obvezuju se zaštititi dijete od svih oblika spolnog iskorištavanja i spolne zloporabe. U tu će svrhu države stranke posebice poduzimati sve odgovarajuće nacionalne, dvostrane i mnogostrane mjere kako bi spriječile: (a) nagovaranje ili prisilu djeteta na bavljenje bilo kakvom nezakonitom spolnom djelatnošću; (b) izrabljivačku uporabu djece u prostituciji ili kakvim drugim spolnim djelatnostima; (c) izrabljivačku uporabu djece u pornografskim nastupima i materijalima.

Čl. 35: Države stranke poduzet će sve odgovarajuće nacionalne, dvostrane i mnogostrane mjere kako bi spriječile odvođenje, prodaju ili trgovinu djecom za bilo koje svrhe ili u bilo kojem obliku.

Čl. 36: Države stranke zaštitit će dijete od svih drugih oblika izrabljivanja koji bi na bilo koji način bili nauštrb djeteta.

Čl. 37: Države stranke će osigurati da: (a) nijedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju. Smrtna kazna ni kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti oslobađanja neće se izricati za djela koja počine osobe mlađe od osamnaest godina; (b) nijednom djetetu neće se nezakonito ili proizvoljno oduzeti sloboda. Uhićenje, pritvor ili zatvaranje djeteta mora se temeljiti na zakonu i rabit će se samo kao krajnja mjera i za najkraće moguće razdoblje.

Čl. 38: Države stranke obvezuju se poštovati i osigurati poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koje se primjenjuje na njih u oružanim sukobima, a odnose se na dijete.

Čl. 39: Države stranke poduzet će sve odgovarajuće mjere kako bi promicale tjelesni i duševni oporavak i ponovno uklapanje u društvo djeteta koje je žrtva bilo kojeg oblika

zanemarivanja, izrabljivanja ili zloporabe, mučenja ili bilo kojeg drugog oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, ili oružanog sukoba. Takav oporavak i ponovno uklapanje u društvo poduzimat će se u sredini koja će poticati zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo djeteta.

Protokol 1 uz CRC, Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 2000.

Čl. 3: Predviđa inkriminaciju seksualnog iskorištavanja djece i trgovanja djecom u bilo koju svrhu (transfer organa, posvojenje, prostitucija, dječji rad).

Čl. 8(1): Države su dužne donijeti odgovarajuće mjere za zaštitu najboljih interesa djece koja su žrtve seksualnog iskorištavanja i trgovanja.

Protokol 2 uz CRC, Fakultativni protokol glede uključivanja djece u oružane sukobe, 2000.

Link: <http://www.unhcr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm>

Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951.

Čl. 31: Države neće kažnjavati one koji nezakonito uđu ili žive u zemlji ako dolaze s teritorija gdje su suočeni s proganjanjem sukladno članku 1. i Tražitelji azila neće biti kažnjeni zbog toga što su u zemlju ušli nezakonito, ako za nezakonit ulazak mogu dati dobar razlog.

Čl. 33: Države neće vraćati izbjeglice u zemlju u kojoj su ugroženi njihov život ili sloboda sukladno članku 1.

CAT, Konvencija o sprječavanju mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, 1984.

Čl. 3: Niti jedna zemlja neće vratiti osobu u zemlju gdje će biti izložena riziku od mučenja.

CERD, Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, 1965.

Link: http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

CoE Ministri 91, Preporuka br. R (91) 11 Odbora ministara Vijeća Europe o spolnom iskorištavanju, pornografiji i prostituciji, te trgovanju djecom i mladim punoljetnicima

Link: <http://cm.coe.int/ta/rec/1991/1991r11.htm>

CoE Ministri 2000, Preporuka br. R (2000) 11 Odbora ministara Vijeća Europe o postupanju protiv trgovanja ljudima u svrhu spolnog iskorištavanja

Link: <http://cm.coe.int/ta/rec/2000/2000r11.htm>

CoE Prep. Zračne luke, Preporuka 1475 (2000) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe. Dolazak tražitelja azila u europske zračne luke

Link: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1475.htm>

CoE Prep. Obuka službenih osoba, Preporuka 1309 (1996) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o obuci službenih osoba koje primaju tražitelje azila na graničnim prijelazima

Link: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta96/EREC1309.htm>

CoE Mladi migranti. Preporuka 1596 (2003) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe. Položaj mladih migranata u Europi

Link: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1596.htm>

Vijeće EU: Briselska deklaracija o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima, svibanj 2003.

Link: http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/c_137/c_13720030612en00010009.pdf

Vijeće EU: Zaključci o zemljama u kojima u pravilu ne postoji ozbiljan rizik od proganjanja, 1992.

nema linka

Vijeće EU: Zajednička akcija za borbu protiv trgovanja ljudima i seksualnog iskorištavanja djece, 24. veljače 1997.

Link: http://ue.eu.int/ejn/data/vol_b/5_actions_communes/coopera_judiciaire/1-063-04031997-2-6-en.html

Vijeće EU: Zajednički stav o usklađenoj primjeni definicije pojma "izbjeglica", ožujak 1996.

Link:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31996F0196&model=guichett

Rezolucija Vijeća Europe o usklađenom pristupu pitanjima vezanim za treće zemlje prihvata, 1992.

Nema linka

Rezolucija Vijeća Europe o očito neosnovanim zahtjevima za azil, 1992.

Nema linka

Rezolucija Vijeća EU o usklađivanju nacionalne politike o spajanju obitelji, 3. lipanj 1993.

Nema linka

CRS, Konvencija o smanjenju broja slučajeva osoba bez državljanstva, 1961.

Link: <http://www.unhcr.md/article/convstateless61.htm>

ECHR, Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (i njezini Protokoli), 1950.

Čl. 3: Nitko ne može biti podvrgnut mučenju ili neljudskom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Čl. 4: Nitko neće biti držan u ropstvu ili položaju ropske ovisnosti ili prisiljen na prisilni rad.

Čl. 8.1: Svatko ima pravo na štovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

ECRE (Djeca), Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike: Stav o djeci izbjeglicama, 1996.

Link: <http://www.ecre.org/positions/children.pdf>

ECRE (Integracija), Europsko vijeće za izbjeglice i prognanike: Stav o integraciji izbjeglica u Europi, prosinac 2002.

Link: <http://www.ecre.org/positions/integ02.pdf>

Rezolucija Europske unije o maloljetnicima bez pratnje koji su državljani trećih zemalja, Vijeće EU, lipanj 1997. (97/C 221/03)

Čl. 2(3): Maloljetnici bez pratnje koji temeljem nacionalnih propisa moraju ostati na granici do donošenja odluke o dozvoli ulaska na teritorij ili vraćanju trebaju primiti svu potrebnu materijalnu pomoć i skrb za zadovoljenje osnovnih potreba, kao što su hrana, smještaj primjeren njihovoj dobi, sanitarne potrepštine i zdravstvena zaštita.

Čl. 3(1): Države članice trebaju nastojati utvrditi identitet maloljetne osobe što je prije moguće nakon dolaska, kao i činjenicu da li je bez pratnje. Podatke o identitetu i položaju maloljetnika moguće je dobiti na različite načine, a posebno u odgovarajućem razgovoru koji treba obaviti što je prije moguće i na način primjeren dobi djeteta.

Dobiveni podaci moraju se učinkovito dokumentirati. Pri traženju, dobivanju, prosljeđivanju i čuvanju dobivenih podataka potrebno je posebno paziti i čuvati njihovu povjerljivost, posebno u slučaju tražitelja azila, kako bi se zaštitila maloljetna osoba i članovi njegove obitelji. Ovakve prve informacije mogu jako poboljšati izgleda za spajanje maloljetnika s njegovom obitelji u zemlji podrijetla ili trećoj zemlji.

Čl. 3(2): Bez obzira na pravni status, maloljetnici bez pratnje imaju pravo na potrebnu zaštitu i osnovnu skrb u skladu s odredbama nacionalnih propisa.

Čl. 3(3): U cilju spajanja obitelji, države članice trebale bi nastojati potražiti članove obitelji maloljetnika bez pratnje što je prije moguće ili identificirati mjesto gdje borave članovi njegove obitelji, bez obzira na njihov pravni status i bez prejudiciranja osnova za zahtjev za dozvolu boravka. Maloljetnike bez pratnje također se može ohrabriti i može im se pomoći u kontaktiranju Međunarodnog odbora Crvenog križa, nacionalnih organizacija Crvenog križa ili drugih organizacija u svrhu traženja članova njihove obitelji. S obzirom na tražitelje azila, u slučaju potpisivanja ugovora o traženju članova obitelji, potrebno je brižljivo čuvati povjerljivost podataka kako bi se zaštitio maloljetnik i članovi njegove obitelji.

Čl. 3(4 i 5): U svrhu primjene ove Rezolucije, države članice trebaju što je prije moguće organizirati odgovarajuće zastupanje maloljetnika od strane: (a) zakonskog skrbnika, ili (b) zastupanje od strane (nacionalne) organizacije koja je odgovorna za skrb i dobrobit maloljetnika, ili (c) neki drugi prikladan način zastupanja.

U slučaju postavljenja skrbnika maloljetniku bez pratnje, skrbnik je dužan sukladno nacionalnim propisima osigurati da se uredno ispunjavaju potrebe maloljetnika (na primjer pravne, socijalne, medicinske ili psihološke).

Čl. 3(6): Kada se pretpostavlja da će maloljetnik bez pratnje školske dobi ostati u državi članici duže vrijeme, maloljetniku se treba omogućiti pristup ustanovama za opće obrazovanje pod istim uvjetima koji vrijede za državljane države članice domaćina ili alternativno odgovarajućim specijalnim ustanovama.

Čl. 4(1): Svaki maloljetnik bez pratnje treba imati pravo na podnošenje zahtjeva za azil. Međutim, države članice imaju pravo propisati da maloljetnik ispod određene dobne granice koju određuje odnosna država članica ne može zatražiti azil dok ne dobije pomoć zakonskog skrbnika, posebno postavljenog odraslog zastupnika ili institucije.

Čl. 4(2): Uzimajući u obzir posebne potrebe maloljetnika i njihov osjetljiv položaj, države članice trebaju obradu zahtjeva maloljetnika bez pratnje za utvrđivanje azila shvatiti kao žurno pitanje.

Čl. 4(3): (a) U pravilu tražitelj azila bez pratnje koji tvrdi da je maloljetan mora predložiti dokaze o svojoj dobi. (b) Ako dokazi nisu dostupni ili ako i dalje postoji ozbiljna sumnja, države članice mogu organizirati medicinsko ispitivanje starosti koje mora obavljati kvalificirano medicinsko osoblje, uz suglasnost maloljetnika, posebno postavljenog odraslog zastupnika ili institucije.

Čl. 4(5): (a) Za vrijeme razgovora o zahtjevu za azil, maloljetnici bez pratnje koji traže azil mogu biti u pratnji zakonskog skrbnika, posebno postavljenog odraslog zastupnika ili institucije, odraslog srodnika ili pravnog savjetnika. (b) Razgovor trebaju voditi osobe koje imaju potrebno iskustvo ili obuku. Potrebno je priznati važnost odgovarajuće obuke osoba koje intervjuiraju maloljetnike bez pratnje koji traže azil.

Čl. 4(6): Pri obradi zahtjeva za azil maloljetnika bez pratnje potrebno je uzeti u obzir, pored objektivnih činjenica i okolnosti, starost, zrelost i stupanj mentalnog razvoja maloljetnika, kao i činjenicu da je možda njegovo poznavanje uvjeta u zemlji podrijetla ograničeno.

Čl. 4(7): Čim maloljetnik bez pratnje dobije izbjeglički status ili neki drugi status koji mu daje pravo na trajni boravak, mora se organizirati njegov dugoročni smještaj.

Čl. 5: Kada se maloljetnoj osobi ne dopusti produženje boravka u državi članici, odnosna država članica može vratiti maloljetnu osobu u zemlju podrijetla ili treću zemlju koja ga je voljna primiti samo ako će ga tamo, ovisno o njegovim potrebama s obzirom na njegovu starost i stupanj samostalnosti, na odgovarajući način primiti i pružati mu odgovarajuću skrb. Skrb mu mogu pružiti roditelji ili neke druge odrasle osobe koje se brinu o djetetu ili vladina ili nevladina tijela.

Čl. 5(2): Sve dok povratak pod ovim uvjetima nije moguć, države članice trebale bi u pravilu omogućiti ostanak maloljetnika na njihovom teritoriju.

Čl. 5(3a, c i d): Nadležna tijela država članica moraju u cilju povratka maloljetnika surađivati: (a) u spajanju maloljetnika bez pratnje s ostalim članovima njegove obitelji u zemlji podrijetla ili u zemlji gdje žive članovi njegove obitelji; c) s međunarodnim organizacijama kao što su UNHCR ili UNICEF koje već aktivno sudjeluju u savjetovanju vlada o smjernicama za postupanje s maloljetnicima bez pratnje, posebno tražiteljima azila; (d) gdje je to potrebno, nevladinim organizacijama kako bi se utvrdila mogućnost primitka i skrbi u zemlji u koju će maloljetnik biti vraćen.

EU Rez. Minimum, Rezolucija Vijeća EU o minimalnim jamstvima za postupak odobravanja azila, lipanj 1995.

St. 1: Postupci za utvrđivanje azila bit će potpuno usklađeni sa Ženevskom konvencijom iz 1951. godine i Protokolom iz New Yorka iz 1967. godine o statusu izbjeglica i ostalim obvezama koje proizlaze iz međunarodnog prava u odnosu na izbjeglice i ljudska prava. Postupci će posebno biti usklađeni sa čl. 1 Konvencije iz 1951. godine koji sadrži definiciju izbjeglice i čl. 33 koji se odnosi na načelo 'neprotjerivanja' i čl. 35 o suradnji s Uredom UNHCR-a, uključujući omogućavanje njegove dužnosti nadzora nad primjenom Konvencije.

St. 26: Maloljetnici bez pratnje koji traže azil moraju biti zastupani od strane posebno postavljene odrasle osobe ili institucije ako prema nacionalnim propisima nemaju odgovarajuću sposobnost. Za vrijeme razgovora, maloljetnici bez pratnje mogu biti u pratnji tako postavljene odrasle osobe ili predstavnika institucije. Ove osobe štite interese djeteta.

St. 27: U postupku ispitivanja zahtjeva za azil maloljetnika bez pratnje, uzimaju se u obzir njegov mentalni razvoj i zrelost.

Haška konvencija iz 1993., Haška konvencija o zaštiti djeteta i suradnji u odnosu na međudržavno posvojenje, 1993., kao i povezana Preporuka o primjeni Konvencije na djecu izbjeglice

Link: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu33e.html>

Haška konvencija iz 1996., Haška konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, provođenju i suradnji u odnosu na odgovornost roditelja i mjere za zaštitu djeteta, 1996. (još nije na snazi)

Link: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu34e.html>

ICCPR, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966. (i Fakultativni protokol)

Čl. 8: Nitko neće biti držan u ropstvu ili položaju ropske ovisnosti ili prisiljen na obvezni rad.

Čl. 19: Svatko ima pravo na vlastito mišljenje bez umiješanja. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja.

Čl. 23(1): Obitelj ima pravo na zaštitu države.

Čl. 24(1): Svako dijete ima pravo bez ikakve diskriminacije na mjere zaštite koje odgovaraju njegovom statusu maloljetnika od strane obitelji, društva i države.

ICESCR, Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966.

Čl. 10(3): U ime djece potrebno je poduzeti posebne mjere zaštite bez diskriminacije i Djeca trebaju biti zaštićena od gospodarskog i društvenog iskorištavanja.

ICRMW, Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji, 1990.

Čl. 44(1): Države su dužne poduzeti mjere kako bi zaštitile jedinstvo obitelji radnika migranata.

ILO182, ILO Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada, C182, 1999.

Čl. 3: Definicija "najgorih oblika dječjeg rada" uključuje prodaju djece i trgovinu djecom.

Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se nadopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, 2000.

Čl. 19(2): Mjere iz ovog Protokola tumače se i primjenjuju na način koji nije diskriminirajući u odnosu na osobe zbog toga što su objekt ponašanja iz članka 6 ovog Protokola. Tumačenje i primjena mjera bit će dosljedna s međunarodno priznatim načelima nediskriminiranja.

Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim se nadopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, 2000.

Čl. 7: Svaka država stranka razmotrit će za svaki pojedinačni slučaj da li dopustiti privremeni ili stalni boravak žrtava trgovine ljudima na svojem teritoriju.

Čl. 14(2): Mjere iz ovog Protokola tumače se i primjenjuju na način koji nije diskriminirajući u odnosu na osobe zbog toga što su žrtve trgovine ljudima. Tumačenje i primjena mjera bit će dosljedna s međunarodno priznatim načelima nediskriminiranja.

Protokol o statusu izbjeglice, 1967.

Link: <http://www.unhcr.ch>

Preporuka o primjeni Haške konvencije o zaštiti djeteta i suradnji u odnosu na međudržavno posvojenje na djecu izbjeglice i ostalu međunarodno raseljenu djecu, Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu, listopad 1994.

Link: <http://www.hcch.net/e/conventions/annexa33e.html>

Djeca izbjeglice: Smjernice o zaštiti i skrbi, UNHCR, 1994.

Link: <http://www.separated-children-europeprogramme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf>

Smjernice Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima i trgovanju ljudima, Preporučena načela i smjernice UNCHR-a o ljudskim pravima i trgovanju ljudima, E/2002/68/Add.1, od 20. svibnja 2002.

Link:

[http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument)

Pravilnik Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnih osoba lišenih slobode, 1990.

Link: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>

UNHCR-AP, UNHCR-ov Program pravne zaštite izbjeglica, 2002.

Dio III, Cilj 1(9): Države, UNHCR, nevladine organizacije i ostali partneri trebaju se baviti potrebama djece odvojene od roditelja, što uključuje njihov privremen smještaj u udomiteljske obitelji ili postavljanje službenih državnih ili nedržavnih skrbnika, i praćenje tih aranžmana i Države trebaju istražiti odgovarajuću alternativu za pritvaranje tražitelja azila i izbjeglica i u pravilu suzdržavati se od pritvaranja djece.

Dio III, Cilj 6(2): Države, UNHCR i partneri trebaju osmisliti mjere kojima će se osigurati ravnopravno sudjelovanje djece izbjeglica u donošenju odluka u svim područjima izbjegličkog života, kao i u provedbi tih odluka i Države trebaju dati važnost osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju izbjeglica.

Smjernice UNHCR-a, Smjernice UNHCR-a o politici i postupcima u radu s djecom bez pratnje koja traže azil, 1997.

Link:

<http://www.unhcr.ch/cgi-bin/tehis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d4f91cf4&page=publ>

Priručnik UNHCR-a, Priručnik UNHCR-a o postupcima i kriterijima za određivanje izbjegličkog statusa, 1992.

Link:

Načela dobre prakse, 2004.

<http://www.unhcr.ch/cgi-bin/tehis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d58e13b4&page=publ>